

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης
Πτυχιακό Πρόγραμμα Αστυνομικών Σπουδών

Πτυχιακή Διατριβή

**Ο Αντίκτυπος της Πρόσφατης Οικονομικής Κρίσης
στον Τουρισμό στην Κύπρο**

Αλέξης Αλεξάνδρου

Επιβλέπων καθηγητής
Δρ. Μαρκιανός Κόκκινος

Μάιος, 2015

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης
Πτυχιακό Πρόγραμμα Αστυνομικών Σπουδών

Πτυχιακή Διατριβή

**Ο Αντίκτυπος της Πρόσφατης Οικονομικής Κρίσης
στον Τουρισμό στην Κύπρο**

Αλέξης Αλεξάνδρου

Επιβλέπων καθηγητής
Δρ. Μαρκιανός Κόκκινος

Η παρούσα πτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών στις Αστυνομικές Σπουδές από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος, 2015

Περίληψη

Η μελέτη αυτή αφορά τον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης στον κυπριακό τουρισμό και γίνεται με σκοπό τη διεκπεραίωση προπτυχιακής διατριβής για την απόκτηση πτυχίου στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου στον Κλάδο Αστυνομικές Σπουδές. Σκοπός της διπλωματικής διατριβής είναι να εξεταστεί κατά πόσον η πρόσφατη οικονομική κρίση είχε επίδραση στον τουρισμό στην Κύπρο. Παρουσιάζεται το πλαίσιο της οικονομικής κρίσης με στατιστικά στοιχεία και του τουρισμού τόσο στην Κύπρο, όσο και διεθνώς.

Στη συνέχεια, γίνεται εμπεριστατωμένη έρευνα και προκύπτουν συμπεράσματα με βάση τα διάφορα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί, καθώς και εκτενέστερη περιγραφή, για το αν επηρέασε η οικονομική ύφεση την προσέλευση τουριστικού ρεύματος από το εξωτερικό ή ακόμα και τον εσωτερικό τουρισμό και σε πιο επίπεδο. Επιπρόσθετα, παρουσιάζονται στοιχεία για την παγκόσμια οικονομική κρίση και την οικονομική κρίση στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια. Ακολούθως, παρουσιάζονται κάποιοι από τους λόγους που ώθησαν πρόσφατα περαιτέρω την Κύπρο στην οικονομική ύφεση. Όλα τα ευρήματα συνοψίζονται σε σύντομη συζήτηση αποτελεσμάτων, που ακολουθεί.

Κλείνοντας, θα γίνουν εισηγήσεις, ευελπιστώντας ότι τα αποτελέσματα της εν λόγω μελέτης θα φανούν χρήσιμα για τους ειδικούς, οι οποίοι καταβάλλουν προσπάθειες για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης και βελτίωση του τουριστικού προϊόντος στη μεγαλόνησο. Στο τελευταίο κεφάλαιο εξάγονται συμπεράσματα όσον αφορά στον αντίκτυπο της πρόσφατης οικονομικής κρίσης τόσο στον εξωτερικό, όσο και στον εσωτερικό τουρισμό της Κύπρου.

Ευχαριστίες

Ευελπιστώ ότι η παρούσα πτυχιακή διατριβή θα αποτελέσει έστω και ένα λιθαράκι στις προσπάθειες που γίνονται για την βελτίωση της κυπριακής οικονομίας σε σχέση με τον κυπριακό τουρισμό. Θερμές ευχαριστίες θέλω να εκφράσω στον Δρ. Μαρκιανό Κόκκινο, ο οποίος ήταν ιδιαίτερα καθοδηγητικός καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής, ολοκλήρωσης και εκπόνησης της διατριβής, καθώς και τους συμφοιτητές μου Γιώργο Μιχαηλίδη και Ελένη Κωνσταντίνου.

Επίσης, αφιερώνω την διατριβή στην σύζυγο και τα παιδιά μου για τη βοήθεια και την κατανόηση που επέδειξαν, γιατί από αυτούς αποστέρησα πάρα πολλές ώρες μέχρι τη διεκπεραίωση της.

Ιδιαίτερη εκτίμηση εκφράζω στον πατέρα μου και στους γονείς της συζύγου μου για την όλη βοήθεια και ψυχολογική στήριξη που μου παρείχαν.

Ευγνωμοσύνη εκφράζω στη μητέρα μου και εύχομαι να μπορεί να δει το αποτέλεσμα αυτό, από τα ουράνια.

Πίνακας Περιεχομένων

	ΣΕΛΙΔΑ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	III
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	IV
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	V
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 ΣΤΟΧΟΘΕΤΗΣΗ.....	3
1.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΈΡΕΥΝΑΣ.....	3
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	5
3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	9
3.1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	10
3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	11
3.3 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	15
4 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	17
4.1 ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	17
4.2 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ.....	18
4.3 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	20
4.4 ΈΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	25
4.5 ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΚΥΠΡΙΟΥΣ.....	26
4.6 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ.....	27
5. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	30
6. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ.....	33
7. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	37
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	42

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Ο τουρισμός είναι η φαιά ουσία για πολλές χώρες, διότι από αυτόν πηγάζουν σημαντικά έσοδα, έτσι οι διάφορες χώρες και κατ' επέκταση οι τουριστικοί προορισμοί, ανταγωνίζονται μεταξύ τους ώστε να προσελκύσουν όλο και περισσότερους τουρίστες κάθε χρόνο. Το 1950 ταξίδευσαν μόλις 50 εκατομμύρια, ενώ περισσότερο από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι ταξίδευσαν ανά το παγκόσμιο κατά το 2013. Ωστόσο, μέχρι το 2030 αναμένεται να ταξιδεύουν για τουρισμό σχεδόν 2 δισεκατομμύρια άνθρωποι τον χρόνο (UNWTO,2014).

Η Κύπρος είναι ένα νησί που το απασχολεί ιδιαίτερα ο εισερχόμενος τουρισμός, αλλά επίσης και ο ντόπιος. Έχει μέγεθος 9.451 τετραγωνικών χιλιομέτρων και από το 1974 το 37% του νησιού βρίσκεται υπό τουρκική κατοχή. Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο προκάλεσε σοβαρό οικονομικό πλήγμα, τόσο στην κυπριακή κοινωνία, όσο και στον κυπριακό τουρισμό κατά τα χρόνια που ακολούθησαν. Τα εδάφη, τα οποία κατακτήθηκαν από τους Τούρκους ήταν πολύ σημαντικά από τουριστικής άποψης, διότι τόσο από φυσική ομορφιά, όσο και από εγκαταστάσεις, υποδομές και ξενοδοχειακές μονάδες που είχαν οι πόλεις, όπως η Αμμόχωστος και η Κερύνεια, ήταν από τις καλύτερες σε όλη τη χώρα και με πολύ σημαντικά τουριστικά αξιοθέατα. Η Κύπρος από τότε στερήθηκε το λιμάνι της Αμμοχώστου και το Αεροδρόμιο Λευκωσίας, τα οποία ήταν καίριας σημασίας για τις αφίξεις και αναχωρήσεις τουριστών.

Από την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960 μέχρι και σήμερα, ο τουρισμός αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι για την οικονομία της χώρας και παρόλο το σοβαρό

πλήγμα που υπέστη το 1974, τα χρόνια που ακολούθησαν η ανάπτυξη ήταν ραγδαία.

Η Κύπρος είναι ένας ελκυστικός τουριστικός προορισμός και αδιαμφισβήτητα ο τουρισμός είναι ένας από τους σημαντικότερους πνεύμονες της κυπριακής οικονομίας, ταυτόχρονα όμως η οικονομική κρίση που έπληξε την Κύπρο, πιθανόν να έπληξε και το τουριστικό ρεύμα. Η οικονομική ύφεση αποτελεί σχεδόν καθημερινά μία από τις κύριες ειδήσεις των μέσων μαζικής ενημέρωσης, προκαλώντας όμως έτσι, περισσότερη ζημιά στην οικονομία του τόπου, αλλά και στη ψυχολογία των πολιτών.

Σήμερα 52,783 άτομα είναι άνεργοι (Τμήμα Εργασίας, 2014). Η πρόσφατη οικονομική κρίση επηρέασε τον απλό εργαζόμενο και πολλές οικογένειες με πολύ χαμηλό μισθό που διαβιούν μόνο με τα αναγκαία βασικά αγαθά. Για να φτάσει όμως μέχρι το σημείο που βρίσκεται σήμερα η οικονομία, υπήρξαν πολλές αρνητικές συγκυρίες οι οποίες είχαν έμμεσες επιπτώσεις και στον τουρισμό. Στα κεφάλαια που ακολουθούν αναλύονται εκτενέστερα, η φούσκα των ακινήτων, οι πολλαπλές υποβαθμίσεις της οικονομίας, το κούρεμα των καταθέσεων, η ανεργία, καθώς και άλλοι παράγοντες που έχουν σχέση με τον οικονομικό τομέα και επηρέασαν το τουριστικό ρεύμα κατά την περίοδο της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.

Το ζητούμενο είναι κατά πόσον η οικονομική κρίση επηρέασε το τουριστικό ρεύμα προς την Κύπρο αλλά και τον εσωτερικό τουρισμό. Το ερώτημα αυτό θα επιχειρηθεί να απαντηθεί στη συνέχεια, διότι οι τουρίστες από διάφορες άλλες χώρες πιθανόν να περιορίσαν τα ταξίδια τους προς τη Κύπρο. Το ίδιο όμως πιθανολογείται ότι έκαναν και οι Κύπριοι, οι οποίοι αντί να ταξιδεύουν σε χώρες του εξωτερικού, επιλέγουν να κάνουν διακοπές εντός της χώρας με χαμηλότερο κόστος ειδικότερα τα τελευταία χρόνια. Νοείται ότι εάν συνέβηκε αυτό, επωφελούνται οι τοπικές επιχρίσεις και το κράτος, αφού εσωτερικός τουρισμός σημαίνει ότι τα λεφτά μένουν στη χώρα και αυξάνονται τα έσοδα του κράτους.

1.1 Στοχοθέτηση

Στόχος της εν λόγω πτυχιακής διατριβής είναι να διαφανεί κατά πόσον η πρόσφατη οικονομική κρίση επηρέασε τον τουρισμό στην Κύπρο, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Ως εκ τούτου, θα καταβληθεί προσπάθεια να επεξηγηθεί ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης με στοιχεία. Στο τέταρτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν στοιχεία που αφορούν τον τουρισμό και τον αντίκτυπο της οικονομικής ύφεσης στο τουριστικό ρεύμα στην Κύπρο, αλλά και σε κάποιες άλλες ανταγωνιστικές χώρες. Θα ακολουθήσει συζήτηση αποτελεσμάτων, έτσι ώστε να γίνουν διάφορες εισηγήσεις για το πώς μπορεί να αυξηθεί το τουριστικό ρεύμα στον τόπο μας και κλείνοντας θα εξαχθούν συμπεράσματα για το πώς μπορεί η τουριστική βιομηχανία να επωφεληθεί.

Η μελέτη αυτή είναι σημαντική διότι θα καταδείξει κατά πόσον η διεθνής οικονομική κρίση επηρέασε τον τουρισμό στην Κύπρο και επίσης να παρουσιάσει τον αντίκτυπο που είχε στον εσωτερικό τουρισμό μέχρι την περσινή χρονιά, δηλαδή το 2014.

Η παρούσα μελέτη μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο ώστε για να ληφθούν χρήσιμα στοιχεία σχετικά με τον βαθμό που η οικονομική κρίση επηρέασε έναν ακόμα τομέα, όπως αυτόν του τουρισμού. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα, οι εισηγήσεις και τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής, που παρατίθενται ακολούθως μπορεί να αξιοποιηθούν από άτομα που εξειδικεύονται σε θέματα τουρισμού με σκοπό να μειώσουν οποιεσδήποτε απώλειες μελλοντικά στην τουριστική βιομηχανία.

1.2 Μεθοδολογία Έρευνας

Πέραν της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η έρευνα στηρίχτηκε κυρίως σε δευτερογενή στοιχεία τα όποια αφορούν στατιστικά στοιχεία του τουρισμού στην Κύπρο, τόσο από τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού (Κ.Ο.Τ) όσο και από τη Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου (CYSTAT).

Στοιχεία για τον τουρισμό λήφθηκαν επίσης και από διάφορα άρθρα, εφημερίδες και

ηλεκτρονικές πηγές. Τέλος, εξετάστηκαν στοιχεία για τον τουρισμό άλλων χωρών από ποικίλες ιστοσελίδες στο διαδίκτυο.

Συγκεκριμένα, σε πρώτο στάδιο διεξήχθηκε έρευνα για την πρόσφατη οικονομική κρίση και παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία για την οικονομική κρίση διεθνώς, αλλά και την οικονομική κρίση στην Κύπρο. Από τα στοιχεία αυτά διαφαίνεται πως ακριβώς διακυμάνθηκε η κυπριακή οικονομία τα τελευταία χρόνια. Αναρτώνται πίνακες από τη EUROSTAT, CYSTAT και ELSTAT σε σχέση με το ποσοστό ανεργίας, και τον τουρισμό γενικότερα. Συνεχίζοντας, παρατίθενται στατιστικές από τον Κ.Ο.Τ και CYSTAT, αναλύεται η τουριστική εικόνα στην Κύπρο και γίνεται σύγκριση για κάθε έτος ξεχωριστά σε σχέση με τις αφίξεις τουριστών τα τελευταία χρόνια, τα έσοδα, τις διανυκτερεύσεις και τα ταξίδια Κυπρίων προς το εξωτερικό. Στο τέλος, γίνεται έρευνα για άλλες ανταγωνίστριες χώρες, βασιζόμενη σε στατιστικές αναφορές του διαδικτύου.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Λόγω του ότι η οικονομική κρίση στην Κύπρο, είναι ένα πρόσφατο γεγονός, δεν έχουν εντοπιστεί εξειδικευμένες επιστημονικές μελέτες ακόμα για το νησί, οι οποίες να εξάγουν ξεκάθαρα και ασφαλή συμπεράσματα στο ερευνητικό ερώτημα. Για αυτό τον λόγο υπήρξαν κάποιες δυσκολίες στο να ανεβρεθεί σχετική βιβλιογραφία, για αυτό έγινε αναζήτηση σε βιβλιογραφία με παραπλήσιο περιεχόμενο που σχετίζεται κυρίως με την Ελλάδα και διεθνείς χώρες.

Οι Ανδρέου και Ανδριώτης, 2012, σε έρευνα που διεξήγαγαν, αναφέρουν στα συμπεράσματα τους ότι τελικά η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τη ζήτηση των τουριστών στη Κύπρο και έχει δημιουργήσει αρκετές αρνητικές επιπτώσεις στα ξενοδοχεία για τις οποίες καταβάλλονται προσπάθειες αντιμετώπισης τους.

Οι Πασιαρδής, Νεάρχου, Μιτσής και Παντελή,(2002)συμπέραναν σε έρευνα τους ότι, ο τουρισμός στην Κύπρο το 1975 αντιπροσώπευε μόλις το 2,2% του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος (ΑΕΠ) και μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980 η συνεισφορά του στο ΑΕΠ ξεπέρασε το 20%. Η Κύπρος ωφελήθηκε σημαντικά από την ανάπτυξη του τουρισμού, ο οποίος αποτελεί την υπ' αριθμόν ένα πηγή ξένου συναλλάγματος και αποτελεί επίσης μια σημαντική πηγή απασχόλησης, καθότι δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας. Επιπρόσθετα, ο τουρισμός συμβάλλει και στο κομμάτι των επενδύσεων και συγκεκριμένα στον τομέα των κατασκευών.

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο που συχνά υπόκειται σε τυχαίες μεταβολές ενός οικονομικό-κοινωνικού περιβάλλοντος. Ο Βαρβαρέζος, 2009 επισήμανε ότι ο τουρισμός επικεντρώνεται στο προϊόν και κυρίως κατά πόσον θα ελκύσει τους τουρίστες, έτσι ώστε να υπάρξει αυξημένη ζήτηση για συγκεκριμένο προορισμό. Επίσης, τονίζει ότι η ζήτηση από μόνη της δεν αρκεί. Οπότεν πρέπει να υπάρχει βελτίωση σε σχέση με το τουριστικό προϊόν. Επιπρόσθετα αναφέρει ότι, ο ελληνικός τουρισμός ήδη επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη διεθνή οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις αυτές είναι αρκετά εμφανείς.

Παράλληλα σε σχετική ελληνική βιβλιογραφία τονίζεται ότι, όσον αφορά την ελληνική οικονομία, ο τουρισμός είναι ο κεντρικός πυλώνας ανάπτυξης, αφού συνεισφέρει σημαντικά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και στην απασχόληση. Σε αντίθεση όμως με άλλους τομείς της οικονομίας, όπως είναι οι κατασκευές, η μεταποίηση και η γεωργία, ο τουρισμός δεν αποτυπώνεται σε ένα μεμονωμένο κλάδο, καθώς συνδέεται με ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων αφού σε αυτόν στηρίζονται διάφορα επαγγέλματα. Κρίνεται αναγκαίο να υιοθετηθούν μέτρα δράσης για την προσαρμογή ενός νέου αναπτυξιακού πρότυπου, λαμβάνοντας υπόψη τα πλεονεκτήματα της χώρας.(Παρατσιώκας, Danchev και Τσακανίκα, 2011).

Εξάλλου, είναι δύσκολο να εκτιμηθεί η διάρκεια και το βάθος της τρέχουσας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης τώρα, αλλά οι επιπτώσεις της θα φανούν ε το πέρασμα του χρόνου. Επιπρόσθετα, η τουριστική κίνηση στην Ελλάδα φαίνεται ότι επιβραδύνθηκε σημαντικά μέσα στο 2009, παρουσιάζοντας ίσως τη μεγαλύτερη πτώση των τελευταίων 30 ετών. Επιπλέον, η πιθανότητα για σημαντικά μειωμένα έσοδα από τον τουρισμό ήταν μεγάλη και το 2010. (Ζιμπίδου και Σολκίδης,2010).

Η Kariki (2012) σε μελέτη της, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση επηρέασε σημαντικά τη τουριστική βιομηχανία στην Ελλάδα. Όπως επεσήμανε, παρουσιάστηκε σοβαρή ύφεση στις πωλήσεις και γενικότερα στην κερδοφορία, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια 2009-2010. Ο τουρισμός όμως ανέκαψε σημαντικά το 2011 αφού οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις και εισπράξεις αναμενόταν να αυξηθούν σημαντικά.

Σε ξένη βιβλιογραφία σε σχέση με τον διεθνή τουρισμό, από την πλευρά τους, οι Morrison και Thomas, (2004) εντόπισαν ότι η τουριστική βιομηχανία αποτελείται από ένα μεγάλο αριθμό μικροεπιχειρήσεων, οι οποίες είναι ξεχωριστές και ανεξάρτητα διασκορπισμένες. Συμφωνώντας με αυτά η Erkkila,(2004), πρόσθεσε ότι όταν αυτές εισέρχονται ενεργά ή εξέρχονται από την τουριστική βιομηχανία για κάποιο διάστημα, χαρακτηρίζονται με το γνωστό όρο εποχικότητα Bennet, (2000) Erkkila,(2004).

Ο Harrison,(1994) υποστήριξε ότι, πολλοί βλέπουν τον τουρισμό σαν ένα πολύτιμο βοήθημα για την εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, με επενδύσεις κεφαλαίων που οδηγούν στην αύξηση της απασχόλησης και τη γενική ευημερία. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο καπιταλισμός και η καπιταλιστική επιχείρηση, ο τουρισμός, φέρνουν ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, οι Heathcote, Perri και Violante, (2010), δήλωσαν ότι είναι κοινώς αποδεκτό ότι τέτοιες παγκόσμιες οικονομικές κρίσεις όπως την πρόσφατη, αυξάνουν την εισοδηματική ανισότητα και την φτώχεια.

Σε άλλη ξένη βιβλιογραφία με γενική αναφορά, οι Conrady και Buck,(2009), αναφέρουν ότι από την διεθνή οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008 στην Αμερική, δεν πέρασε μεγάλο χρονικό διάστημα και φάνηκαν οι επιδράσεις της στον διεθνή τουρισμό. Αυτές οι επιδράσεις συζητήθηκαν σε συνάντηση που έγινε στο Βερολίνο το 2009 και αφορούσε τον τουρισμό, όπου εντόπισαν ότι η κρίση επηρεάζει την τουριστική βιομηχανία και είναι άγνωστο πόσο θα κρατήσει. Οι ειδικοί καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι, εν καιρώ οικονομικής κρίσης και αβεβαιότητας, αρκετοί άνθρωποι συμμαζεύονται και προτιμούν να μένουν στο σπίτι τους, παρά να ταξιδεύουν και να ξοδεύουν χρήματα.

Στο Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε το 2011 (WorldEconomicForum,2011) διαπιστώθηκε ότι σε περίοδο ύφεσης, οι τουρίστες δεν προτίμησαν χώρες της ζώνης του ευρώ, όπως η Ισπανία, η Ελλάδα, ενώ δεν επέλεξαν τις διακοπές τους με βάση κριτήρια όπως η παραλία και ο ήλιος, άλλα επέλεξαν με κριτήριο την καλύτερη τιμή και τους κοντινούς προορισμούς. Έτσι, εξήχθη το συμπέρασμα ότι, η τουριστική βιομηχανία ανακάμπτει με αργούς ρυθμούς από την οικονομική ύφεση και ότι πολλοί ψάχνουν άλλους τρόπους για να αναπτύξουν νέα τμήματα της αγοράς και την προσέλκυση νέων πελατών. Τονίστηκε δε, ότι ο τουρισμός παραμένει ένας κρίσιμος

τομέας της οικονομίας παγκοσμίως, με τη δυνατότητα να παράσχει οικονομική ανάπτυξη διεθνώς.

Συμφώνα με τον Διεθνές Οργανισμό Τουρισμού (World Tourism Organization 2013) οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις σε χώρες με προηγμένες οικονομίες επηρεάστηκαν περισσότερο ιδιαίτερα το 2009, με εξαίρεση τις χώρες χαμηλού εισοδήματος. Επιπρόσθετα, το 2009 παρουσιάστηκε αρνητική τάση στο διεθνή τουρισμό εξαιρουμένης της Αφρικής, που παρέμεινε σε θετικό επίπεδο. Χώρες οι οποίες έχουν σχέση με τουρίστες που προέρχονται από την ευρωπαϊκή και βορειοαμερικανική αγορά επηρεάστηκαν αρνητικά, ενώ εικάζεται ότι, ίσως οι επιχειρήσεις που ασχολούνται με τον διεθνή τουρισμό, έχουν επηρεαστεί περισσότερο κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις που δεν σχετίζονται με τον τουρισμό. Παρόλα ταύτα, υπάρχουν περιορισμένα δεδομένα διαθέσιμα όσον αφορά την πρόσφατη οικονομική κρίση σε σχέση με τον τουρισμό και είναι πολύ περίπλοκο να αποδειχθεί επακριβώς ο αντίκτυπος της στην τουριστική βιομηχανία.

Κεφάλαιο 3

Οικονομική Κρίση

Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση (European Commission, 2009). Η Οικονομική κρίση είναι ένα φαινόμενο όπου υπάρχει διαρκής και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις και αλλά σχετικά.

Ίσως ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Κουφάρης, 2011). Η κατάσταση αυτή γίνεται αντιληπτή όταν λόγω οικονομικής κρίσης η οικονομία μιας χώρας δέχεται σοβαρές οικονομικές ζημιές με αποτέλεσμα οι πολίτες της χώρας αυτής να δέχονται και οι ίδιοι σοβαρά οικονομικά πλήγματα. Συνήθως πέφτει το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν), διαβρώνεται η ρευστότητα και αυξάνονται ή πέφτουν οι τιμές λόγω του πληθωρισμού ή του αποπληθωρισμού.

Η οικονομική κρίση με μορφή ύφεσης, σημαίνει για τον απλό πολίτη ότι η οικονομία μιας χώρας κινδυνεύει λόγω του ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα κεφάλαια, οι άνθρωποι χάνουν τις δουλειές τους, δέχονται μειώσεις στους μισθούς τους ενώ πολλοί χάνουν ακόμα και τα σπίτια τους. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η κοινωνία να είναι επιφυλακτική και το χρήμα στην αγορά να είναι περιορισμένο.

Το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης για αναπτυγμένες χώρες δεν είναι πρωτόγνωρο, αντίθετα είναι αναμενόμενο σε κάποια στιγμή, σχετικός είναι ο όρος «business cycles»,

όπου τονίζεται η βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν από 7 έως 11 χρόνια περίπου και μπορεί να είναι είτε ακμής είτε παρακμής (European Commission 2009).

Από κάποιους οικονομολόγους υποστηρίζεται ότι η καλύτερη μέθοδος για έξοδο από την οικονομική ύφεση, είναι οι επενδύσεις και η ανάπτυξη και όχι οι περικοπές και ο συντηρητισμός. Πρακτικά φαίνεται να ισχύει εάν όλοι οι τουρίστες μειώσουν έστω και μια μέρα από το σύνολο των διακοπών τους, τότε τα έσοδα για όλη την τουριστική βιομηχανία θα είναι πολύ μειωμένα, ενώ αν πάνε διακοπές μια μέρα επιπλέον τότε θα αυξηθούν τα έσοδα.

3.1 Παγκόσμια Οικονομική Κρίση

Η παγκοσμία οικονομική κρίση αποτελεί ένα ορό που είναι πλέον γνωστός διότι επηρέασε πολλούς τομείς. Θα αναλυθεί εκτενέστερα και θα γίνει προσπάθεια στη συνέχεια, να συσχετιστούν η παγκόσμια οικονομική κρίση και ο αντίκτυπος της στον τουρισμό στην Κύπρο, αλλά και τον διεθνή τουρισμό.

Είναι γνωστό ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση άρχισε από τις ΗΠΑ το 2008 με το κλείσιμο της Lehman Brothers (investopedia, Case Study) αποτελώντας ένα από τα σοβαρότερα πλήγματα στην οικονομία της Αμερικής, διότι πλήγηκε το κύρος όλου του τραπεζικού συστήματος, οδηγώντας στη συνέχεια και άλλες τράπεζες στην πτώχευση.

Η Lehman Brothers ήταν μια από τις μεγαλύτερες επενδυτικές τράπεζες παγκοσμίως και το κλείσιμο της είχε αρνητικές επιδράσεις στην ανεργία στην Αμερική και την κρίση στο κτηματομεσιτικό κλάδο. Με σκοπό οι τράπεζες να πάρουν τα χρωστούμενα τους, αποφάσισαν να εκποιήσουν διάφορα ακίνητα και αυτό ανάγκασε χιλιάδες πολίτες να μείνουν άστεγοι. Μετά από σωρεία εκποιήσεων όμως, οι τράπεζες κατείχαν πληθώρα από απούλητα ακίνητα, με αποτέλεσμα να επέλθει πτώση στις τιμές των ακινήτων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένας φαύλος κύκλος. Από την οικονομική κρίση στην Αμερική επηρεάστηκαν μαζί και πολλές άλλες χώρες παγκοσμίως, διότι οι μεγάλοι

επενδυτές διεθνώς έγιναν πολύ πιο επιφυλακτικοί.

Η οικονομική κρίση φτάνοντας στην Ευρώπη, επηρέασε ιδιαίτερα τη Μεγάλη Βρετανία αλλά και άλλες χώρες όπως την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ελλάδα, την Κύπρο και την Ιρλανδία (Euromemo Group,2014).Σε πρόσφατα στοιχεία της Ε.Ε διαφαίνεται το μέγεθος του οικονομικού προβλήματος και ιδιαίτερα της ανεργίας αφού,1 στα 4 άτομα στην Ε.Ε, ζει σε συνθήκες φτώχειας. Για τους νέους είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό κυρίως στις νότιες χώρες, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Ιταλία, διότι ένας στους δυο η τρεις νέους είναι άνεργος. Οι χώρες αυτές βρεθήκαν και συνεχίζουν οι περισσότερες να βρίσκονται σε μνημόνια με αναγκαστικά μέτρα λιτότητας έτσι ώστε να μειωθούν τα έξοδα τους και με τα έσοδα που θα έχουν να αποπληρώσουν το χρέος που δημιούργησαν για δεκαετίες.

Το θέμα περιπλέκεται διότι στις σύγχρονες κοινωνίες υπάρχουν διάφοροι άλλοι παράγοντες που καθορίζουν την οικονομία, όπως για παράδειγμα η τιμή του πετρελαίου και του ηλεκτρικού ρεύματος, διότι αν η τιμή του μαύρου χρυσού αυξηθεί τότε είναι λογικό να αυξηθεί και η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος αφού είναι εξαρτώμενο του, με αποτέλεσμα οι μικρές βιομηχανίες και οι έμποροι να πληρώνουν περισσότερο κόστος και το επιπλέον κόστος μεταφέρεται στους καταναλωτές και τους τουρίστες. Άλλος παράγοντας σύμφωνα με την αξιολόγηση της οικονομίας που γίνεται από τους εκάστοτε οίκους αξιολόγησης, όπως έγινε στην Κύπρο και την Ελλάδα, είναι όταν υποβαθμίζεται η αξιοπιστία μιας τράπεζας, τότε οι επενδυτές και οι μέτοχοι δεν εμπιστεύονται αυτή την τράπεζα με αποτέλεσμα να υπάρχει διαρροή κεφαλαίου και έτσι η τράπεζα να καταλήγει χωρίς πολλά διαθέσιμα κεφάλαια. .

3.2 Οικονομική Κρίση Στην Κύπρο

Η Κύπρος έγινε νέο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2004 και από διάφορα στατιστικά στοιχεία σε σχέση με την οικοδομική βιομηχανία διαφαίνεται ότι, εκείνη την περίοδο υπήρχε ραγδαία ανάπτυξη στις κατασκευές οικιών και διαμερισμάτων λόγω του ότι υπήρχε αυξημένη ζήτηση ιδιαίτερα από κατοίκους του Ηνωμένου Βασιλείου. Τότε η

αγγλική λίρα ήταν πολύ ψηλότερα σε σχέση με το ευρώ και αυτό συνέβαλλε στην αλλαγή συναλλάγματος και στο να ξοδευτούν τα χρήματα με τρόπο κερδοφόρο. Με την πάροδο του χρόνου όμως όταν η τιμή του συναλλάγματος του ευρώ σημείωσε πτώση και η αγγλική λίρα αύξηση, ήταν προς όφελος τους να μετατρέψουν τα ευρώ σε αγγλικές λίρες (naftemporiki.gr,2015).

Επίσης, λόγω του ότι υπήρχε αυξημένη ζήτηση και οι τράπεζες παραχωρούσαν ευκολότερα δάνεια για αγορά ακινήτων, οι Κύπριοι βλέποντας αυτή την ραγδαία αύξηση στις τιμές των ακινήτων θεωρούσαν σοφό να επενδύσουν στα ακίνητα. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί μια "φούσκα" στις τιμές των ακινήτων αφού οι τιμές τους πολλαπλασιάζονταν από χρόνο σε χρόνο. (Ομοσπονδία Συνδέσμων Εργολάβων Οικοδομών Κύπρου,2013). Συνεπώς αυξήθηκε το κόστος κατασκευής αφού αυξήθηκαν και οι τιμές των υλικών.

Επιπρόσθετα, λόγω του ότι οι μισθοί των Κυπρίων εργατών ήταν ψηλοί, οι εργοδότες προτιμούσαν να εργοδοτούν οικονομικούς μετανάστες, με αποτέλεσμα σιγά-σιγά πολλοί κύπριοι να χάνουν τις δουλειές τους και να αντικαθίστανται από φθηνότερο εργατικό δυναμικό.

Ένας άλλος παράγοντας είναι ότι τα επιτόκια για τις καταθέσεις ήταν πολύ ψηλά με μέσο όρο το 4%, έτσι οι τράπεζες της Κύπρου προσέλκυαν κεφάλαια από τη διεθνή αγορά και κυρίως από τη Ρωσία (Μεγαγεγονότα). Όλα αυτά τα δισεκατομμύρια που μαζεύονταν στις τράπεζες έπρεπε να παρασχεθούν στο κοινό και στις επιχειρήσεις για διάφορα δάνεια χωρίς πολλές διαδικασίες, πράγμα το οποίο ωθούσε τον κόσμο στον υπερκαταναλωτισμό. Η κυβέρνηση έδινε διάφορα επιδόματα σε διάφορες ομάδες του πληθυσμού αλλά μέσα σε αυτές περιλαμβάνονταν και άτομα που δεν τα είχαν πραγματικά ανάγκη. (Υπουργείο Οικονομικών Κύπρου,2009). Γενικότερα ίσως υποτιμήθηκε ο κίνδυνος και από ότι φαίνεται πριν και κατά την κρίση δεν λήφθηκαν πιο ορθολογιστικά προληπτικά μέτρα για αντιμετώπιση της.

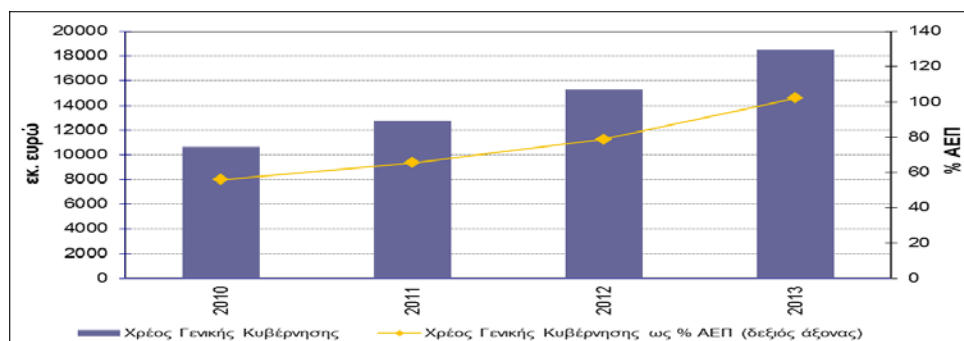
Επιπλέον, διάφορες συμφωνίες που είχε προσάψει η Κυβέρνηση για προσέλκυση

επενδυτών με σκοπό την αύξηση του τουριστικού ρεύματος προς την χώρα μας, ναυάγησαν, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση όπου η Κυπριακή Κυβέρνηση προχώρησε σε προκαταρκτική συμφωνία με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα για ανέγερση υπερπολυτελούς ξενοδοχείου έναντι του ξενοδοχείου ΧΙΑΤΟΝ στη Λευκωσία η οποία θα προσέλκυε ποιοτικό τουρισμό στη χώρα και κατά την χειμερινή περίοδο (Sigmalive, Σκευή Στάυρου,2009)

Ακόμα μια αξιόλογη περίπτωση, ήταν τα προκαταρκτικά σχέδια που έγιναν για αξιοποίηση του παλαιού Αεροδρομίου Λάρνακας, όπου υπήρχαν σκέψεις από Κινέζους επενδυτές για την εκμετάλλευση των χώρων του, με στόχο το διαμετακομιστικό εμπόριο από την Ασία προς την Ευρώπη, το οποίο επίσης παραπέμφθηκε στις ελληνικές καλένδες με αποτέλεσμα να χαθούν πολλά χρήματα.

Επιπρόσθετα, διάφορα σκάνδαλα τα οποία διερευνώνται μέχρι και σήμερα, επηρεάζουν το τουριστικό ρεύμα και δίνουν την εντύπωση ότι για πολλά χρόνια γινόταν διασπάθιση δημοσίου χρήματος. Γνωστές είναι διάφορες περιπτώσεις όπως, η «υπόθεση Ντίνου Μιχαηλίδη», η «υπόθεση ΣΥΤΑ - Δρομολαξιάς»(newsbomb2015), η «υπόθεση ΣΑΠΑ» (Kathimerini, 2014), η υπόθεση «Λαϊκής-Βγενόπουλου» και περιπτώσεις όπως των «Γενικών Διευθυντών της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου».(In.gr,2014)

Πλήγμα για την οικονομία της χώρας, ήταν ης έκρηξη στο Μαρί το 2011, όπου εκτός από τις ανθρώπινες ζωές που χάθηκαν και την ταλαιπωρία που υπέστη ολόκληρη η Κύπρος, αφού για αρκετές μέρες ο ένας από τους δύο ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς δεν λειτουργούσε ικανοποιητικά, οι ξενοδοχειακές μονάδες και οι τουρίστες υπέστηκαν αφάνταστη ταλαιπωρία, ενώ χρειάστηκε αρκετός χρόνος και πολλά χρήματα μέχρι να επιδιορθωθεί το πρόβλημα. (Πώς και γιατί η Κύπρος βυθίστηκε στην κρίση).Το δημόσιο έλλειμμα το 2011 στην Κύπρο ανήλθε σε 1.11 δις ευρώ, έναντι 920 εκατομμυρίων ευρώ το 2010. Το 2012 ανήλθε στα 15 δις, ενώ το 2013 εκτινάχτηκε στα 19 δις. Σε ποσοστό επί του ΑΕΠ το 2011, ανήλθε στο 71,1% από 61,3% επί του ΑΕΠ το 2010. Αναφορικά με τα δημόσια έσοδα του νησιού όπως προκύπτει, το 2011 παρέμειναν στα ίδια επίπεδα, δηλαδή στο 41,0% του ΑΕΠ (ΚΥ.ΠΕ, 2012). Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)το 2013 ήταν στο 102,2 %και το 2014 στο 107,5 % (Eurostat 2015).

Πίνακας 1. Ποσοστό ΑΕΠ - Κύπρος 2010-2013

Αρκετά επιζήμιες για τη Κύπρο και για τον τουρισμό όπως διαφάνηκε, ήταν οι αρνητικές αξιολογήσεις της κυπριακής οικονομίας από διάφορους διεθνείς οίκους αξιολόγησης διότι επικρατούσε μια αβεβαιότητα. Το χειρότερο ήταν το κούρεμα καταθέσεων τον Μάρτιο του 2013 και οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν στη διακίνηση χρηματικών ποσών. Το έτος 2010, το δημόσιο χρέος σημείωσε αυξητική τάση, φθάνοντας από 11 δις στα 19 δις το έτος 2014, όπως φαίνεται και στον Πινάκα 1. Παράλληλα, αυξήθηκαν οι τιμές των ενοικίων, το καλάθι της νοικοκυράς και γενικότερα το κόστος ζωής στην Κύπρο. Οι μισθοί όμως παρουσίασαν πτωτική τάση ιδιαίτερα στον ιδιωτικό τομέα, ενώ και στο δημόσιο εκτός από τις παγιοποιήσεις προσαυξήσεων και τιμάριθμου, έχουν γίνει και μεγάλες περικοπές.

Το γεγονός ότι οι δημόσιες δαπάνες μειώθηκαν, επηρεάστηκε μαζί και ο τουρισμός, έμμεσα και άμεσα. Όπως σχολιάζεται, η οικονομική κρίση επέφερε ντόμινο ριζικών αλλαγών στην κυπριακή κοινωνία, ταρακουνώντας συθέμελα τη μέχρι σήμερα δομή της, αλλάζοντας έτσι ανεπιστρεπτί τη φυσιογνωμία της. Η Κύπρος βρίσκεται πλέον στο μηχανισμό στήριξης από την Τρόικα και σε μια εποχή ύφεσης (Αντούνα, ΚΥΠΕ, 2015).

Η Κύπρος δέχθηκε ταυτόχρονα πολλά πλήγματα και συνεχόμενη οικονομική ύφεση των τελευταίων χρόνων πιθανόν να επηρέασε τον εσωτερικό τουρισμό, θα παρουσιαστούν στη συνέχεια στοιχεία που αφορούν τις διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα από κυπρίους, όπου φαίνεται ότι υπήρχαν μειώσεις.

3.3 Το Φαινόμενο της Ανεργίας στην Κύπρο και σε Άλλες Χώρες

Σύμφωνα με δημογραφική καταγραφή από την Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, ο πληθυσμός της Κύπρου για το έτος 2013 στις ελεύθερες περιοχές, ανέρχεται σε 858 χιλιάδες άτομα. Όσον αφορά τις γεννήσεις και τους θανάτους, κυμάνθηκαν στα ίδια επίπεδα, δηλαδή γύρω στις 9.500 χιλιάδες και γύρω στις 5.000 αντίστοιχα και όπως φαίνεται τα τελευταία χρόνια, δεν σημειώθηκε σημαντική αλλαγή στα στατιστικά που αφορούν τον πληθυσμό της Κύπρου.

Η οικονομική κρίση έφερε την ανεργία. Το μέγεθος του προβλήματος της ανεργίας παρουσιάζεται με αριθμητικά ποσοστά στον Πίνακα 2, όπου φαίνεται ότι τα επίπεδα που έφτασε πρόσφατα είναι ανησυχητικά για κάποιες χώρες, ανάμεσα τους η Κύπρος, η Ελλάδα και η Ισπανία. Οι χώρες αυτές σημείωσαν ραγδαία αύξηση στο ποσοστό ανεργίας, το οποίο είναι από τα υψηλότερα ποσοστά από τον μέσο όρο των υπόλοιπων κρατών μελών της Ε.Ε.

Η ανεργία στην Κύπρο το 2005 βρισκόταν στο 5,3% και το 2008 ανήλθε σε ποσοστό της τάξης του 3,7%. Κατά το 2011 έφτασε σχεδόν στο 8%, ενώ τον επόμενο χρόνο συνεχίστηκε η αύξηση της, φθάνοντας σχεδόν το 12%. Ακολούθως, το 2013 σκαρφάλωσε στο 13% όπου αυτό μεταφράζεται σε 46.800 άνεργους. Ο κατάλογος των εγγεγραμμένων ανέργων στο τέλος του 2014 έφτασε στις 47.886 άτομα, πρωτοφανές γεγονός για τα κυπριακά δεδομένα. Προαναφέρθηκε ότι ο πληθυσμός της Κύπρου παραμένει αριθμητικά ο ίδιος, αλλά το ποσοστό ανεργία αυξήθηκε απότομα. Το να είναι κάποιος άνεργος σημαίνει ότι δεν έχει σταθερά εισοδήματα και η κυρία έγνοια του είναι να εξασφαλίσει πρώτα τα αναγκαία και μετά θα σκεφτεί τις διακοπές, γι' αυτό η ανεργία επηρεάζει αρνητικά τον τουρισμό.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-28	9.0	9.1	9.3	9.0	8.2	7.2	7.0	9.0	9.6	9.6	10.4	10.8
Euro area	8.5	9.0	9.2	9.1	8.4	7.5	7.6	9.5	10.1	10.1	11.3	12.0
Belgium	7.5	8.2	8.4	8.5	8.3	7.5	7.0	7.9	8.3	7.2	7.6	8.4
Bulgaria	18.2	13.7	12.1	10.1	9.0	6.9	5.6	6.8	10.3	11.3	12.3	13.0
Czech Republic	7.3	7.8	8.3	7.9	7.1	5.3	4.4	6.7	7.3	6.7	7.0	7.0
Denmark	4.6	5.4	5.5	4.8	3.9	3.8	3.5	6.0	7.5	7.6	7.5	7.0
Germany	8.7	9.8	10.5	11.3	10.3	8.7	7.5	7.8	7.1	5.9	5.5	5.3
Estonia	11.2	10.3	10.1	8.0	5.9	4.6	5.5	13.5	16.7	12.3	10.0	8.6
Ireland	4.5	4.6	4.5	4.4	4.5	4.7	6.4	12.0	13.9	14.7	14.7	13.1
Greece	10.3	9.7	10.5	9.9	8.9	8.3	7.7	9.5	12.6	17.7	24.3	27.3
Spain	11.5	11.5	11.0	9.2	8.5	8.2	11.3	17.9	19.9	21.4	24.8	26.1
France	8.3	8.6	8.9	8.9	8.9	8.0	7.5	9.1	9.3	9.2	9.8	10.3
Croatia	15.1	14.1	13.8	12.8	11.4	9.6	8.4	9.1	11.8	13.5	15.9	17.2
Italy	8.5	8.4	8.0	7.7	6.8	6.1	6.7	7.8	8.4	8.4	10.7	12.2
Cyprus	3.5	4.1	4.6	5.3	4.6	3.9	3.7	5.4	6.3	7.9	11.9	15.9
Latvia	12.5	11.6	11.7	10.0	7.0	6.1	7.7	17.5	19.5	16.2	15.0	11.9
Lithuania	13.9	12.6	11.6	8.5	5.8	4.3	5.8	13.8	17.8	15.4	13.4	11.8
Luxembourg	2.6	3.8	5.0	4.6	4.6	4.2	4.9	5.1	4.6	4.8	5.1	5.8
Hungary	5.6	5.8	6.1	7.2	7.5	7.4	7.8	10.0	11.2	10.9	10.9	10.2
Malta	7.4	7.7	7.2	6.9	6.9	6.5	6.0	6.9	6.9	6.5	6.4	6.5
Netherlands	3.1	4.2	5.1	5.3	4.4	3.6	3.1	3.7	4.5	4.4	5.3	6.7
Austria	4.2	4.3	4.9	5.2	4.8	4.4	3.8	4.8	4.4	4.2	4.3	4.9
Poland	20.0	19.8	19.1	17.9	13.9	9.6	7.1	8.1	9.7	9.7	10.1	10.3
Portugal	5.7	7.1	7.5	8.6	8.6	8.9	8.5	10.6	12.0	12.9	15.9	16.5
Romania	7.5	6.8	8.0	7.2	7.3	6.4	5.8	6.9	7.3	7.4	7.0	7.3
Slovenia	6.3	6.7	6.3	6.5	6.0	4.9	4.4	5.9	7.3	8.2	8.9	10.1
Slovakia	18.8	17.7	18.4	16.4	13.5	11.2	9.6	12.1	14.5	13.7	14.0	14.2
Finland	9.1	9.0	8.8	8.4	7.7	6.9	6.4	8.2	8.4	7.8	7.7	8.2
Sweden	6.0	6.6	7.4	7.7	7.1	6.1	6.2	8.3	8.6	7.8	8.0	8.0
United Kingdom	5.1	5.0	4.7	4.8	5.4	5.3	5.6	7.6	7.8	8.0	7.9	7.5
Turkey	:	:	:	9.2	8.7	8.8	9.7	12.5	10.7	8.8	8.1	8.7
Norway	3.7	4.2	4.3	4.5	3.4	2.5	2.5	3.2	3.6	3.3	3.2	3.5
Japan	5.4	5.3	4.7	4.4	4.1	3.9	4.0	5.1	5.1	4.6	4.3	4.0
United States	5.8	6.0	5.5	5.1	4.6	4.6	5.8	9.3	9.6	8.9	8.1	7.4

Πηγή: Eurostat

Πίνακας 2. Ποσοστά Ανεργίας στην ΕΕ

Στην Ελλάδα η ανεργία το 2008 βρισκόταν στο 7,7% και μέσα σε διάστημα 3 χρονών, το 2011 έφθασε το 17,7% ενώ τον επόμενο χρόνο συνέχισε αυτή η ραγδαία αύξηση με το ποσοστό ανεργίας να αγγίζει το 24,3%. Η πορεία αυτή συνέχισε και το 2013 όπου έφτασε μέχρι και το 27.3%.

Στην Ιταλία η ανεργία για το 2005 ήταν 7.7% και μέχρι το 2013 ανήλθε στο 12,2%. Στην Ισπανία το 2005 ήταν 9,2% και το 2013 εκτινάχθηκε στο 26,1%, ποσοστό, το οποίο ήταν δεύτερο συνολικά από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μετά από την Ελλάδα. Ο μέσος όρος της ανεργία στην Ε.Ε το 2008 ήταν 7%, ενώ το 2009 και 2010 ανέβηκε στο 9%. Συνεχίζοντας το 2013 ανήλθε στο 10,8%. Από την άλλη, στις ΗΠΑ ο μέσος όρος ανεργίας το 2005 ήταν 5%, ενώ το 2010 έφτασε το 9% και μειώθηκε στο 7,4%, το 2013. Συμπεραίνεται ότι ο μέσος όρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τα ποσοστά της ανεργίας κατά τη διάρκεια της πρόσφατης οικονομικής κρίσης ήταν μεγαλύτερος από τον μέσο όρο ανεργίας των Ηνωμένων Πολιτειών από όπου ξέσπασε η οικονομική κρίση.

Κεφάλαιο 4

Τουρισμός

Η λέξη τουρισμός προέρχεται από τη γαλλική λέξη «tour» που σημαίνει «γύρος» και σχετίζεται με την αγγλική λέξη «touring», η οποία αναφέρεται στην επίσκεψη των ανθρώπων σε περιοχές με αξιοθέατα (Βενετσανοπούλου, 2006). Ο Ηγουμενάκης (2000), ορίζει τον τουρισμό ως «την πρόσκαιρη διαμονή του ανθρώπου σε έναν τόπο, εκτός του τόπου διαμονής του, με σκοπό την ικανοποίηση των προσωπικών του αναγκών. Παράλληλα, αποτελεί την οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και την εξυπηρέτηση των ανθρώπων που μετακινούνται για τους παραπάνω σκοπούς». Παρόλη της οικονομική ύφεση όμως, η τουριστική βιομηχανία αναπτύσσεται συνεχώς, αφού όλο και περισσότεροι άνθρωποι ταξιδεύουν κάθε χρόνο.

4.1 Είδη Τουρισμού

Ο τουρισμός δεν είναι μια απλή έννοια. Για να μελετηθεί επαρκώς πρέπει πρώτα να γίνουν κατανοητές οι διάφορες κατηγορίες και τα διάφορα είδη του. Σχεδόν όλες οι κατηγορίες βάσει της στατιστικής υπηρεσίας, διαχωρίζονται για σκοπούς αναλυτικότερων αποτελεσμάτων με σκοπό να παρουσιαστούν πιο εξειδικευμένα οι πτυχές του τουριστικού φαινομένου και του τύπου τουριστών.

Η πρώτη κατηγορία είναι ο εσωτερικός ή εγχώριος τουρισμός και αφορά πολίτες, οι οποίοι κάνουν διακοπές εντός της χώρας τους. Η δεύτερη κατηγορία είναι ο εξωτερικός ή διεθνής τουρισμός που γίνεται όταν άτομα μιας χώρας επιλέγουν να ταξιδεύσουν σε άλλη χώρα. Ο εθνικός τουρισμός αποτελεί το σύνολο του εγχώριου τουρισμού και του εξερχόμενου τουρισμού, ενώ ο διεθνής τουρισμός αποτελεί το σύνολο του εισερχόμενου και εξερχόμενου τουρισμού. Ο γενικός τουρισμός είναι το σύνολο της τουριστικής βιομηχανίας

όλων των πόρων και υπηρεσιών που αφορούν τους τουρίστες και την εξυπηρέτησή τους.

4.2 Κατηγορίες Τουρισμού και Τουριστών

Στις κατηγορίες του τουρισμού περιλαμβάνονται μόνο άτομα, τα οποία μένουν σε μια χώρα για περιορισμένο χρονικό διάστημα και δεν ταξιδεύουν με σκοπό να παραμείνουν για να εργαστούν ή για να απασχοληθούν σε άλλη χώρα. Επιπρόσθετα εξαιρούνται οι μόνιμοι κάτοικοι περιοχών που κατοικούν σε μια περιοχή και μετακινούνται για εργασία ή για μόνιμη εγκατάσταση σε άλλο τόπο. Οι φοιτητές ή οι σπουδαστές που φοιτούν σε ιδρύματα ή σχολεία που είναι μακριά από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους, καθώς και οι ταξιδιώτες που διέρχονται διαμέσου μιας χώρας χωρίς να μένουν για περισσότερο από 24 ώρες ή χωρίς να εξέλθουν από αεροδρόμια ή λιμάνια με σκοπό να συνεχίσουν προς τον τελικό προορισμό τους

Ταξιδιώτης τουρίστας είναι αυτός ο οποίος επισκέπτεται μια χώρα έστω και για μία μέρα και διαμένει σε τουριστικό κατάλυμα, είτε σε φιλικά ή συγγενικά του πρόσωπα για λιγότερο από έναν χρόνο για οποιοδήποτε σκοπό. Ο όρος ημερήσιος επισκέπτης -εκδρομέας είναι αυτός, ο οποίος επισκέπτεται μια χώρα, αλλά συμμετέχει και σε κρουαζιέρες ή βγαίνει από το χώρο αεροδρομίου ή συνόρων ή επισκέπτεται τη χώρα χωρίς να διαμείνει πουθενά και εντός της ίδιας ημέρας αναχωρεί. Τουριστικά καταλύματα θεωρούνται όλα τα ξενοδοχεία που έχουν ένα ή περισσότερα αστέρια, καθώς επίσης και τουριστικά διαμερίσματα και ξενώνες ή ξενοδοχεία, τα οποία δεν έχουν αστέρια, αλλά στην περίπτωση της Κύπρου, είναι εγκεκριμένα από τον ΚΟΤ. Διανυκτερεύσεις αφορούν τον αριθμό των νυκτών που διέμεινε ο τουρίστας ή ο ντόπιος σε τουριστικό κατάλυμα (sete.gr 2014)

Ο τουρισμός χωρίζεται επιπρόσθετα σε διάφορες κατηγορίες αναλόγως διακρίσεως και αναλόγως του είδους των τουριστών. Η πρώτη κατηγορία είναι ο ατομικός τουρισμός όπου ένα άτομο ταξιδεύει μόνο του για σκοπούς αναψυχής ή συνεδριάσεων ή για οποιοδήποτε άλλο επαγγελματικό σκοπό. Η δεύτερη κατηγορία είναι ο μαζικός τουρισμός

και είναι η αντίθετη της πρώτης κατηγορίας, δηλαδή περισσότερο από ένα άτομα ταξιδεύουν συνήθως για σκοπούς αναψυχής, έχοντας μαζί τους ξεναγό ή χωρίς ξεναγό, εκμεταλλευόμενοι διάφορα τουριστικά πακέτα

Η επόμενη κατηγορία είναι ο εποχιακός τουρισμός και υποδηλώνει ότι οι τουρίστες προτιμούν να επισκέπτονται μια χώρα μια συγκεκριμένη εποχή. Για παράδειγμα οι περισσότεροι τουρίστες προτιμούν να επισκέπτονται την Κύπρο το καλοκαίρι λόγω του ήλιου και της θάλασσας και κάποιοι άλλοι επιλέγουν να επισκέπτονται ψυχρές χώρες το χειμώνα για να κάνουν σκί. Η τελευταία κατηγορία είναι ο συνεχής τουρισμός, ο οποίος δεν εξαρτάται από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα αυτή και σε αυτό τον τουρισμό εμπίπτουν οι κατηγορίες του ιατρικού τουρισμού, του συνεδριακού τουρισμού, των διάφορων εκθέσεων και άλλοι

Οι τουρίστες μπορεί να διαχωριστούν ανάλογα με την ηλικία τους σε νεαρούς, μεσήλικες συνταξιούχους. Σε σχέση με τα ενδιαφέροντα τους για παράδειγμα, σε διακοπές κοντά στη θάλασσα, διακοπές κοντά στο βουνό, το σκοπό των διακοπών τους και το ποσό που διαθέτουν. (Ηνουμενάκης, Γραβαρίτης και Λύτρας,1998).

Ο νεαρός τουρίστας ενδιαφέρεται για την τουριστική ζωή και περιπέτεια και θα επιλέξει για παράδειγμα την Αγία Νάπα, ο οικογενειάρχης τουρίστας που ενδιαφέρεται να κάνει διακοπές με την οικογένεια του και θέλει να απολαύσει οικονομικές διακοπές ή διακοπές πολυτελείας, πιθανόν να επιλέξει την Πάφο. Ο ηλικιωμένος τουρίστας θα επιλέξει να χαλαρώσει και να ησυχάσει ή θα επιλέξει ένα οικονομικό πακέτο με προσκυνήματα και εκδρομές σε διάφορα αξιοθέατα και θα επιλέξει να πάει για παράδειγμα στο Τρόδος ή άλλες ήσυχες περιοχές που προσφέρονται για τον σκοπό τους τις επισκέπτεται.

Επιπρόσθετα, υπάρχουν και οι κατηγορίες των τουριστών που έρχονται για ένα συγκεκριμένο σκοπό όπως για παράδειγμα τον αθλητισμό, που περιλαμβάνει αθλητικά γεγονότα ή άλλες αθλητικές δραστηριότητες ή επαγγελματικά συνέδρια με επαγγελματικές ή ερασιτεχνικές υποχρεώσεις ή τον τουρισμό της υγείας, που περιλαμβάνει κέντρα φυσιοθεραπείας εξειδικευμένες θεραπευτικές αγωγές, θαλασσοθεραπεία και σπά. Αυτού του είδους ο τουρισμός παρόλο που δεν είναι για

αναψυχή, εντούτοις αφήνει περισσότερα χρήματα στη χώρα επίσκεψης.

Ο συνεδριακός τουρισμός ασχολείται με ειδικά συνέδρια επαγγελματικά ή αυτά που έχουν σχέση με ομίλους, κλαμπ, με μικρό ή μεγάλο αριθμό συμμετοχών, τα οποία μπορεί να διαρκέσουν από μία μέρα μέχρι κάποιες εβδομάδες.

Ο αγροτουρισμός είναι μια από τις πιο μοντέρνες μορφές τουρισμού και παραπέμπει κυρίως σε διακοπές εκτός της πόλης, αλλά και εντός μικρών χωριών στην ύπαιθρο. Με αυτό τον τρόπο οι τουρίστες έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν τις διακοπές τους πιο οικονομικά. Επίσης, ο μορφωτικός τουρισμός περιλαμβάνει μουσεία, εκδηλώσεις σε σχέση με τον πολιτισμό, θεατρικές παραστάσεις, εκδηλώσεις κινηματογράφου και άλλα. Επιπρόσθετα, ο θρησκευτικός τουρισμός περιλαμβάνει όλα όσα έχουν σχέση με κάποια θρησκεία όπως για παράδειγμα στην Κύπρο κάποιος μπορεί να επισκεφθεί χριστιανικά μνημεία και εκκλησίες που ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά του τοπυ και είναι ενταγμένα στον κατάλογο της «ΟΥΝΕΣΚΟ», αλλά παράλληλα μπορεί να επισκεφθεί και καθολικές εκκλησίες ή μουσουλμανικά τεμένη. Ο χρονομεριστικός τουρισμός είναι μια νέα μορφή τουρισμού, όπου ενοικιάζεται από κάποια άτομα ένα ολόκληρο τουριστικό συγκρότημα ή όροφος ξενοδοχείου για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Από την κάθε κατηγορία και υποκατηγορία μπορεί να υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά όπως για παράδειγμα ο νέος που ταξιδεύει ομαδικά με σκοπό τον αθλητισμό και συνάμα το συνδυάζει με ξενάγηση σε αρχαιολογικούς χώρους αλλά και χαλάρωση. Η κάθε κατηγορία, είναι χρήσιμη τόσο για σκοπούς στατιστικής, όσο και για ομάδες στόχευσης από τα άτομα που ασχολούνται με την προσέλκυση τουριστών.

4.3 Τουρισμός στην Κύπρο

Οι αφίξεις των τουριστών στην Κύπρο ανέκαθεν σημείωναν αύξηση με το πέρασμα του χρόνου. Κάνοντας μια αναδρομή και συγκεκριμένα τρεις δεκαετίες περίπου πίσω, το 1980 ανήλθαν στις 353.375. Το 1985 στις 813.000 και συνεχίζοντας αυτή την ανοδική πορεία το 1990 οι αφίξεις τουριστών ήταν περισσότερες από 1.5 εκατομμύρια. Ακολούθως, πέντε

χρόνια αργότερα, το 1995 ξεπέρασαν τα 2.1 εκατομμύρια και κατά το κλείσιμο της χιλιετίας έφτασαν τα 2.686 εκατομμύρια που ήταν και η χρονιά με τα ψηλότερα ποσοστά μέχρι και σήμερα.

Το 2005 οι αφίξεις τουριστών στην Κύπρο ανήλθαν στα 2,470 εκατομμύρια. Το 2008 όπου εμφανίστηκε η διεθνής οικονομική κρίση αυξήθηκαν στα 2,630 εκατομμύρια, ένας αριθμός που πιθανόν να πηγάζει από τις διάφορες προσπάθειες του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού για αύξηση του τουριστικού ρεύματος στο νησί. Το 2009 όμως, ήταν η χρονιά που παρουσιάστηκε μείωση. Το έτος αυτό επισκέφθηκαν την Κύπρο περίπου 300 χιλιάδες τουρίστες λιγότεροι, αφού ο συνολικός αριθμός τους μόλις ξεπέρασε τα 2,141 εκατομμύρια. Αντίθετα, το 2010 υπήρξε ελαφριά αύξηση και ο αριθμός έφτασε τα 2,750 εκατομμύρια περίπου. Η αύξηση αυτή συνεχίστηκε και για το έτος 2011 και εξισώθηκε σχεδόν με το έτος 2008 αφού οι επισκέπτες ανήλθαν και πάλι στα 2,625 εκατομμύρια. Ακολούθως, το 2013 ο αριθμός των επισκεπτών ανήλθε στο 2,626 εκατομμύρια. Τέλος, κατά την περσινή χρονιά, 2014 ο αριθμός των επισκεπτών ανήλθε στα 2,588 εκατομμύρια.

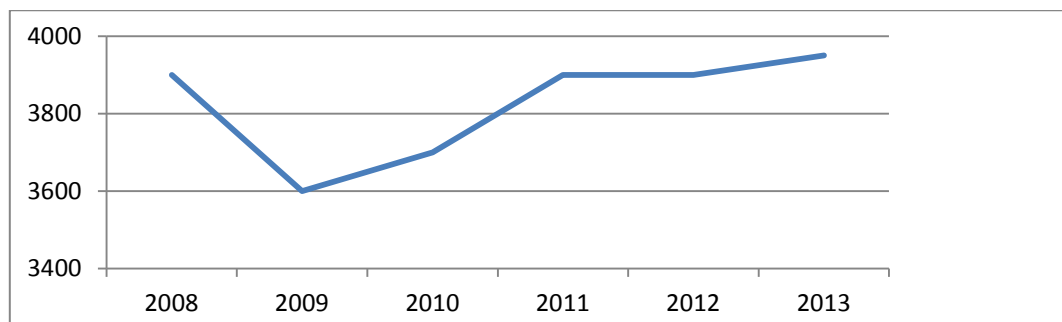
Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, οι περισσότερες αφίξεις τουριστών στην Κύπρο προέρχονται από χώρες της Ευρώπης. Όπως επίσης παρατηρείται, οι αυξομειώσεις στις αφίξεις των Ευρωπαίων τουριστών συνάδουν με το σύνολο των αφίξεων. Από την στατιστική απεικόνιση του Πίνακα 3 διαφαίνεται ότι τα έτη 2009 και 2010 που υπήρχε οικονομική ύφεση, επηρεάστηκαν σημαντικά τόσο οι αφίξεις από την Ευρώπη όσο και οι συνολικές αφίξεις από άλλες χώρες διεθνώς.

	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2005
ΣΥΝΟΛΟ	2.441	2.405	2.464	2.392	2.172	2.141	2.403	2.47
ΕΥΡΩΠΗ	2.251	2.246	2.315	2.245	2.017	2,008	2.267	2.250

Πίνακας 3.Αφίξεις Τουριστών (Εκατ.) ανά Έτος

Οι αφίξεις τουριστών στην Κύπρο το 2012, ανήλθαν στις 2.464,908, δηλαδή άγγιξαν το 38,9%, ενώ αξιοσημείωτη είναι και η αύξηση των αφίξεων Ρώσων τουριστών στο νησί. Παρόλο που κατά τη θερινή περίοδο του 2011 ανέρχονταν σε 50 χιλιάδες ανά μήνα, το 2014 διπλασιάστηκε ο μέσος όρος των τουριστών από τη Ρωσία. Τα ποσοστά τουριστών από τη Ρωσία αυξάνονται φτάνοντας σήμερα το 19,2%. Επίσης, όσον αφορά τις αφίξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο κατά την περίοδο 2011-2012 μειώθηκαν από 150 χιλιάδες στις 120 χιλιάδες. Το Ηνωμένο Βασίλειο παραμένει η σημαντικότερη πηγή αφίξεων τουριστών στην Κύπρο. Ακολουθούν η Γερμανία, η Ελλάδα με 5,9% και η Σουηδία με ποσοστό 4,8% (της Στατιστικής Υπηρεσίας, το 2013).

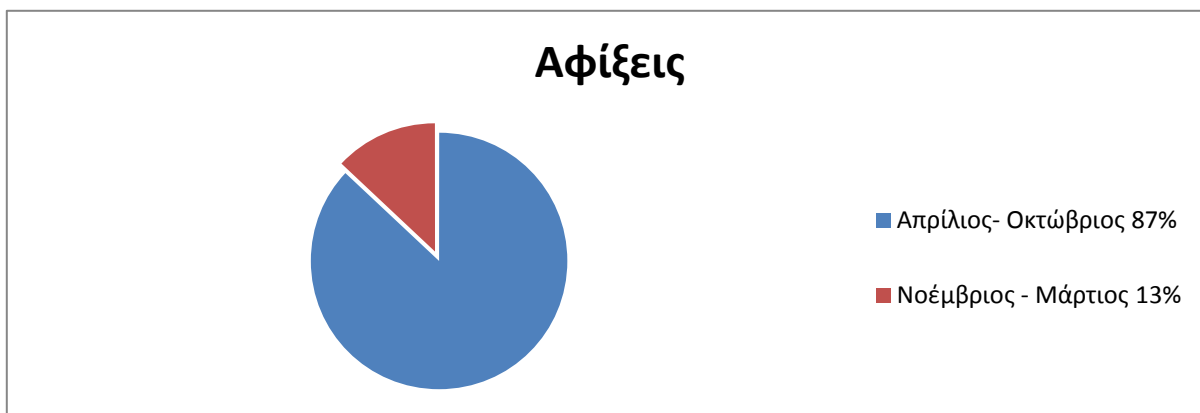
Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το Διάγραμμα 1, ο συνολικός αριθμός των αφίξεων τουριστών στην Κύπρο για το έτος 2008 άγγιξε σχεδόν τα 3,900 εκατομμύρια. Το 2009 όμως, όπως φαίνεται και στον πίνακα, υπήρξε απότομη πτώση με τις αφίξεις να είναι λιγότερες από 3,600 εκατομμύρια. Από το γεγονός αυτό συμπεραίνεται ότι κάποιος παράγοντας δυνατό να επηρέασε τις συνολικές αφίξεις. Το 2010 οι αφίξεις κυμαίνονταν στα 3,700 εκατομμύρια περίπου και το 2011 επανήλθαν σχεδόν στα 4 εκατομμύρια όπου και κρατήθηκαν σε αυτά τα επίπεδα μέχρι και την περσινή χρονιά.

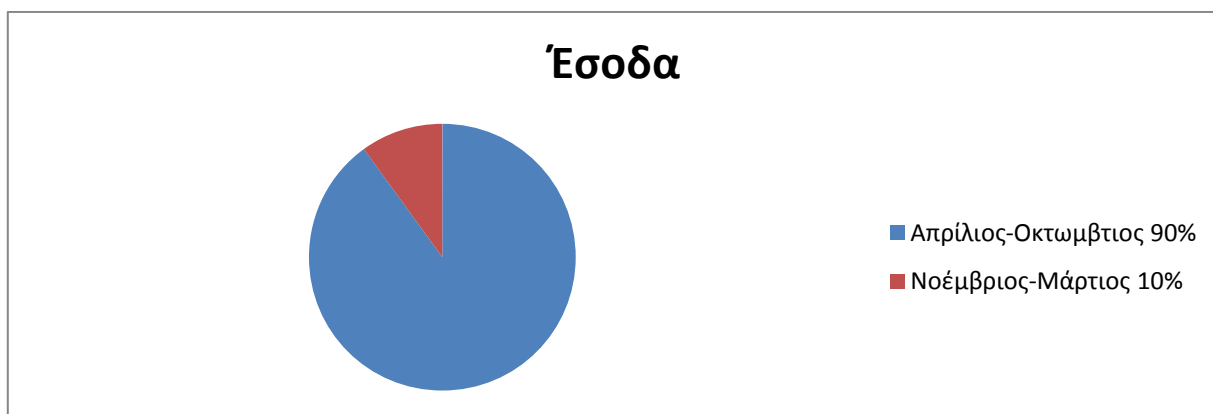
Διάγραμμα 1. Αριθμός Συνολικών Αφίξεων ανά Έτος

Όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν, στην Κύπρο παρουσιάζεται το φαινόμενο της εποχικότητας στις αφίξεις εισερχόμενων τουριστών. Αυτό επιβεβαιώνεται από τα Διαγράμματα 2 και 3, όπου φαίνεται ότι το 2013 οι αφίξεις των τουριστών κατά τους μήνες Απρίλιο – Οκτώβριο ανήλθε στο 87%, ενώ τους υπόλοιπους μήνες μόλις στο 13%. Παράλληλα, τα έσοδα για τους ίδιους μήνες Απρίλιο - Οκτώβριο

όπου είναι και η περίοδος αιχμής αγγίζουν μέχρι και το 90%. Βάσει αυτών των αποτελεσμάτων αποδεικνύεται ότι ο κυπριακός τουρισμός έχει ένα ακραίο φαινόμενο εποχικότητας και για αυτό πρέπει να τεθούν κάποιοι στόχοι ώστε να προσελκύεται μεγαλύτερος αριθμός τουριστών στο νησί και για του μήνες Νοέμβριο μέχρι Μάρτιο, δηλαδή κατά την περίοδο του Χειμώνα.

Διάγραμμα 2.Αφίξεις - Εποχικότητα

Διάγραμμα 3.Έσοδα - Εποχικότητα

Σε έρευνα που διεξήχθηκε το 2014 από την εταιρία PWC, για την επιλογή της Κύπρου ως τουριστικός προορισμός κατά την χειμερινή περίοδο, το 25% των τουριστών που ερωτήθηκε, απάντησε καταφατικά ότι πριν επιλέξει την Κύπρο, αξιολόγησε και άλλους προορισμούς, πράγμα που φανερώνει κάποιο αριθμό τακτικών επισκεπτών της Κύπρου

κατά τους χειμερινούς μήνες. Εντούτοις, ενδιαφέρον προξενεί το γεγονός ότι από αυτούς που αξιολόγησαν και άλλους προορισμούς πριν από την επιλογή της Κύπρου, μεταξύ 14 χωρών που τους αναφέρθηκαν, προκύπτει ότι τις τέσσερις πρώτες θέσεις καταλαμβάνουν μεσογειακές χώρες, με πρώτη την Ισπανία (28%), δεύτερη την Τουρκία (20%), τρίτη την Ελλάδα (12%) και τέταρτη την Ιταλία (11%). Με αφορμή αυτά τα ευρήματα, στο υποκεφάλαιο τουρισμός σε άλλες χώρες, θα παρουσιαστούν διάφορα στατιστικά στοιχεία σε σχέση με τον τουρισμό των τεσσάρων αυτών χωρών. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων και συγκεκριμένα το 64,2% είχε επισκεφθεί άλλους προορισμούς κατά τη χειμερινή περίοδο, κάτι που δείχνει ότι ήταν σε θέση να κάνει τις απαραίτητες συγκρίσεις μεταξύ τους και του χειμερινού τουριστικού προϊόντος της Κύπρου.

Από τον Πίνακα 7 φαίνεται ότι τη χρονιά 2000 το σύνολο των διανυκτερεύσεων σε τουριστικά καταλύματα στην Κύπρο, ανήλθε στις 17,419 και το 2005 στις 15,058. Στη συνέχεια, το 2008 σημειώθηκε περαιτέρω μείωση φτάνοντας στις 14,380, ενώ το 2009 ήταν η χειρότερη χρονιά στις διανυκτερεύσεις με μόλις 13,004. Τα επόμενα χρόνια όμως, οι διανυκτερεύσεις άρχισαν να αυξάνονται σταδιακά, περίπου κατά 600 άτομα κάθε χρόνο μέχρι το 2013 όπου σημειώθηκε και πάλι μια μικρή πτώση φτάνοντας το σύνολο των 14,048 διανυκτερεύσεων. Από ότι διαφαίνεται οι χρονιές 2009 και 2010 όπου η διεθνής οικονομική κρίση επικρατούσε σε διάφορες χώρες και ιδιαίτερα στο Ηνωμένο Βασίλειο, ίσως να ήταν ένας από τους λόγους που οδήγησαν στην πτώση των διανυκτερεύσεων.

Όσον αφορά τα τουριστικά καταλύματα στην Κύπρο, το έτος 2000 αριθμούσαν στα 618, ενώ το 2005 αυξήθηκαν στα 937. Το 2008 όμως μειώθηκαν στα 869 και ακολούθησε μια σταδιακή πτώση μέχρι και το 2013 όπου έφτασαν τα 800.

Οι διανυκτερεύσεις για τους Κύπριους για το 2000 ήταν μόλις 603 και σε διάστημα μιας πενταετίας σχεδόν διπλασιάστηκαν και έφτασαν στις 1,052. Το 2008 ανήλθαν σε 1,052 και τον επόμενο χρόνο στις 1,171. Τα επόμενα δύο χρόνια σημειώθηκε περαιτέρω αύξηση και έφτασαν κατά μέσο όρο τις 1,340, ενώ τις χρονιές 2011 και 2012 μειώθηκαν και έφτασαν στις 1,172 και 1,088 αντίστοιχα. Δυστυχώς όμως την επόμενη χρονιά, το 2013 οι διανυκτερεύσεις έφτασαν μόλις τις 896. Η χρονιά αυτή ήταν ίσως η δυσκολότερη από

όλες, καθότι πραγματοποιήθηκε το κούρεμα καταθέσεων, με απότοκο τόσο η οικονομία, όσο και ο Κυπριακός λαός κυρίως, να δεχτούν ένα απότομο πλήγμα με πολλαπλές συνέπειες.

	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2005	2000
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	800	809	824	839	855	869	937	618
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΣΥΝΟΛΟ	14,04	14,57	14,28	13,80	13,00	14,38	15,05	17,41

Πινάκας 7. Τουριστικά Καταλύματα- διανυκτερεύσεις

Συνοψίζοντας, ο τουρισμός στην Κύπρο αποτελείται από ξένους τουρίστες, οι αφίξεις των οποίων μειώθηκαν την περίοδο της οικονομικής ύφεσης το 2009 και το 2010, ενώ από το 2011 μέχρι και σήμερα άρχισαν να ανακάμπτουν σταδιακά. Παρόλα αυτά παρατηρείται μια στασιμότητα τα τελευταία χρόνια, διότι δεν έφτασαν στα μέγιστα επίπεδα που θα μπορούσαν να φτάσουν όπως έγινε κατά το 2001.

Παράλληλα, οι Κύπριοι που κάνουν εσωτερικό τουρισμό, το 2012 και περισσότερο το 2013 μείωσαν τις διανυκτερεύσεις τους ως συνεπακόλουθο του κούρεματος των καταθέσεων και της κρίσης που ξέσπασε στο τραπεζιτικό τομέα. Οι αρμόδιοι φορείς που ασχολούνται με θέματα τουρισμού προσπαθούν με διάφορες καμπάνιες και άλλα μέσα, να βελτιώσουν στο μέγιστο την εικόνα της Κύπρου ως τουριστικού προορισμού και αυτό στέλνει αισιόδοξα μηνύματα.

4.4 Έσοδα από τον Τουρισμό

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 8 η μείωση του τουρισμού στην Κύπρο κατά τα έτη 2009 και 2010 έχουν φυσιολογικά επιφέρει την αναμενόμενη μείωση και στα έσοδα του Κράτους. Αναλυτικότερα, το 2008 τα έσοδα στη Κύπρο ανήλθαν σχεδόν στο 1,8 δισεκατομμύρια

ευρώ, ενώ το 2009 σημειώθηκε ραγδαία μείωση και ανήλθαν στα 1,49 δις. Το ίδιο συνέβη και το 2010 με απειροελάχιστη αύξηση.

Ανακύπτοντας από το 2011 επανήλθαν στα 1,74 δις και κατά το έτος 2012 στα 1,927 δις. Η αύξηση αυτή συνεχίστηκε περαιτέρω και για το έτος 2013, όπου ανήλθαν στα 2,08 δις. Ακολούθως, το 2014 και πάλι τα έσοδα ξεπέρασαν τα δυο δις.. Τονίζεται εκ νέου ότι σε μια χώρα όπως η Κύπρος τα έσοδα της τάξεως των δύο δις τον χρόνο μόνο από τον τουρισμό είναι πολύ αξιосέβαστα.

Έτος	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Δις	1.71	1.79	1.49	1.54	1.74	1.92	2.08	2.02
+ -%	2,4	-3,5	-16,7	3,8	12,9	10,2	8,0	-2,8

Πίνακας 8. Έσοδα (€ Δισεκατομμύρια.)

Σύμφωνα με στοιχεία από τον Κ.Ο.Τ. ο μέσος τουρίστας ξόδεψε κατά το έτος 2011,71 ευρώ την ημέρα και 759 ευρώ συνολικά, ενώ το 2012, 83.4 ευρώ ανά μέρα και άφησε στο νησί 786 ευρώ κατά την διάρκεια της παραμονής του. Σημειώνεται ωστόσο, ότι τα τελευταία πέντε χρόνια δεν υπήρξαν δραματικές αλλαγές σε αυτά τα ποσά, ενώ σε σχέση με τα επίπεδα του 2008, παραμένουν κοντά στα 80 ευρώ ημερησίως και στα 750 ευρώ συνολικά. Αυτό το γεγονός μπορεί να θεωρηθεί ως μια επιτυχία, διότι η οικονομική κρίση δεν οδήγησε τους τουρίστες να κάνουν μεγάλες εξοικονομήσεις κατά τις διακοπές τους. Έτσι τα τελευταία χρόνια τα επίπεδα των εξόδων κατά τις διακοπές παραμένουν σχεδόν στα ίδια επίπεδα με ελαφριά αύξηση στα συνολικά έσοδα. Από την άλλη, εάν δεν υπήρχε η οικονομική κρίση πιθανότατα τα έσοδα **από τον τουρισμό** να ήταν πολύ περισσότερα.

4.5 Εξερχόμενος Τουρισμός από Κύπριους

Οι Κύπριοι αρέσκονται στα ταξίδια και αυτό παρατηρείται διαχρονικά. Σύμφωνα με στοιχεία από το 2008, ταξίδευσαν προς το εξωτερικό περισσότερες από 1,200 εκατομμύρια φορές. Αντίθετα, το 2009 σημειώθηκε μείωση αφού ταξίδευσαν 1,172 εκατομμύριο φορές περίπου, ενώ κατά το 2010 και 2011 ταξίδευσαν λίγο περισσότερο από

1,200 εκατομμύριο φορές. Επίσης, το 2012 οι Κύπριοι που ταξίδευσαν προς το εξωτερικό ήταν 1,194, ενώ για το 2013 μειώθηκε κατά 6,6% φτάνοντας στις 1,115 εκατομμύριο φορές, γεγονός που πιθανόν να οφείλεται στην οικονομική κρίση και στο κούρεμα καταθέσεων. Εντούτοις, το επόμενο έτος, το 2014 οι κύπριοι που ταξίδευσαν οι Κύπριοι στο εξωτερικό, επανήλθαν στις 1,208 εκατομμύριο φορές. Όπως φαίνεται, οι προορισμοί προτίμησης για τους Κύπριους είναι κυρίως η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Παρόλο που η οικονομική ύφεση έπληξε σε μεγάλο βαθμό την Κυπριακή Δημοκρατία και κατ' επέκταση τους Κύπριους, εντούτοις, οι Κύπριοι συνέχισαν να ταξιδεύουν στο εξωτερικό χωρίς να επηρεαστούν από την οικονομική κρίση εκτός από το έτος 2013 όπου μειωθήκαν ελάχιστα τα ταξίδια προς το εξωτερικό.

4.5 Ο Τουρισμός σε Άλλες Γειτονικές Χώρες

Στην Ελλάδα ο τουρισμός κατά το έτος 2007 ανήλθε στα 16,1 εκατομμύρια τουρίστες συνολικά, ενώ το 2008 μειώθηκε ελάχιστα στα 15,9 εκατομμύρια. Το έτος 2009 μειώθηκε αισθητά κατά 7% περίπου, αφού μόλις άγγιξε τα 14,9 εκατομμύρια συνολικά. Να σημειωθεί ότι ο αριθμός αυτός ήταν ο χειρότερος που καταγράφηκε τις τελευταίες δεκαετίες. Το 2010 κυμάνθηκε περίπου στο ίδιο επίπεδο, δηλαδή στα 15 εκατομμύρια περίπου, ενώ το 2011 καταγράφηκε σημαντική αύξηση της τάξης του 9,5% και οι αφίξεις έφθασαν τα 16,4 εκατομμύρια. Ακολούθως, το 2012 οι αφίξεις των τουριστών έφτασαν τα 15,5 εκατομμύρια και την επόμενη χρονιά αυξήθηκαν κατά 15% φτάνοντας τα 17,900. Η αύξηση αυτή συνεχίστηκε και το 2014 όπου οι αφίξεις έφτασαν τα 21 εκατομμύρια.

Συγκρίνοντας την Ελλάδα με την Κύπρο εντοπίζονται παρόμοια χαρακτηριστικά διότι η Ελλάδα έχει πολλά νησιά όπως και η Κύπρος που είναι νησί, είναι ελκυστικός προορισμός λόγω του ότι έχει πολύ ωραίες παραλίες και καλό καιρό κατά τη θερινή περίοδο κάτι που αποζητούν πολλοί τουρίστες, καθώς επίσης συνδυάζει βουνό με θάλασσα και ηλιοφάνεια τους καλοκαιρινούς μήνες. Είναι γνωστό ότι και η Ελλάδα περνάει σοβαρή οικονομική κρίση μέχρι και σήμερα, αλλά όπως φαίνεται αυτό δεν επηρέασε αρνητικά τον τουρισμό της.

Σε σύγκριση με την Μάλτα, η οποία έχει παρόμοια χαρακτηριστικά με την Κύπρο φαίνεται ότι ο τουρισμός έχει αυξητική τάση. Το 2008 οι αφίξεις ήταν 1,291 εκατομμύρια, ενώ το 2009 μειώθηκαν στα 1,182 εκατομμύρια, δηλαδή μειώθηκαν κατά 9% περίπου. Το 2010 οι αφίξεις ανήλθαν στα 1,336 εκατομμύρια, το 2011 αυξήθηκαν στα 1.41 εκατομμύρια και το 2012 παρέμειναν στα ίδια επίπεδα, με ελαφριά αύξηση φτάνοντας τα 1.44 εκατομμύρια. Το 2013 σημειώθηκε περαιτέρω αύξηση και έφτασαν στα 1.58 εκατομμύρια. Όσον αφορά τα έσοδα της Μάλτας κατά το 2008 ανήλθαν στο 1.3 δις δολάρια και το 2009 μειώθηκαν στα 1,1 δις (Malta International tourism).

Ακολούθως, η Γερμανία είναι η έβδομη χώρα σε σειρά ανά το παγκόσμιο που αφορά τις αφίξεις τουριστών. Επίσης κατατάσσεται στην όγδοη θέση όσον αφορά τα έσοδα που προέρχονται από το τουριστικό προϊόν. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, το 2008 οι τουρίστες στην Γερμανία ανήλθαν στα 24,884 εκατομμύρια, ενώ το 2009 μειώθηκαν στα 24,220. Το 2010 ο τουρισμός έφτασε στα 26,875, εκατομμύρια, το 2011 στα 28,374 και το 2013 στα 31,5 εκατομμύρια, κάτι που υποδηλώνει αύξηση της τάξεως του 7,3% σε σχέση με το 2012 που ήταν 30.4 εκατομμύρια τουρίστες (International tourism, number of arrivals).

Στο Ισραήλ επίσης, που είναι μια πολύ κοντινή με την Κύπρο χώρα, αλλά όχι Ευρωπαϊκή, διαφαίνεται ότι υπάρχει σταθερή αύξηση χρόνο με το χρόνο. Μέχρι το 2008 οι αφίξεις τουριστών έφθασαν στα 2,5 εκατομμύρια, ενώ το 2009 μειώθηκαν κατά 200 χιλιάδες, αφού μόλις ξεπέρασαν τα 2,3 εκατομμύρια. Το 2010 οι τουρίστες ξεπέρασαν τα 2.8 εκατομμύρια. Στη συνέχεια, ο τουρισμός κατέγραψε αυξητικούς ρυθμούς με αποκορύφωμα το 2013, όπου κατέγραψε νέο ρεκόρ αύξησης τουριστών που ανήλθαν στα 3.5 εκατομμύρια. Σημειώνεται ότι το 2009 υπήρξε μείωση στα έσοδα από τον τουρισμό τα οποία υπολογίζονται στα 2,7 δις δολάρια. ενώ το 2008 ήταν στα 3,3. Εν τούτοις, το 2010 εκτινάχθηκαν στα 3,7 δις δολάρια (tourism in Israel, 2011).

Σημειώνεται ότι και άλλες χώρες όπως η Αμερική, η Αγγλία, η Αυστραλία, η Ισπανία, η Κίνα και η Ρωσία είχαν συνεχόμενη αύξηση τουρισμού την τελευταία εικοσαετία, με εξαίρεση το 2009 όπου σημειώθηκε μείωση, σε κάποιες μικρότερη και σε κάποιες μεγαλύτερη. Από το 2010 όμως και μετά άρχισε και πάλι το τουριστικό ρεύμα να ανακάμπτει. Αξιοσημείωτη

αύξηση παρατηρήθηκε στον τουρισμό μεταξύ των ετών 2012 και 2013 σε όλες τις χώρες.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η Ιταλία και η Τουρκία είναι από τις λίγες χώρες ανά το παγκόσμιο, οι οποίες δεν είχαν μείωση στον τουρισμό τους τη συγκεκριμένη περίοδο, άλλα αντίθετα είχαν ελαφριά αύξηση. Το μεγαλύτερο ποσοστό στις αφίξεις Ευρωπαίων τουριστών που ταξιδεύουν έξω από τη χώρα τους το κατέχει η Ισπανία με 20,8%, η Γερμανία με 7,1%, η Ελλάδα με 6%, η Κύπρος με 1,1% και η Μάλτα με 0,6%. Σύμφωνα με τον UNWTO παρουσιάστηκε διεθνώς συρρίκνωση στον τουρισμό της τάξης του 4,2% το για το 2009. Σήμερα οι διεθνής αφίξεις αυξήθηκαν και πάλι και έχουν επιστρέψει στο επίπεδο πριν από την κρίση το 2010.

Κεφάλαιο 5

Συζήτηση Αποτελεσμάτων

Ανακεφαλαιώνοντας, στο καίριο ερώτημα αν η οικονομική κρίση επηρέασε τον τουρισμό στην Κύπρο, η απάντηση είναι καταφατική. Όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία που αναλύθηκαν πιο πάνω, η μείωση των αφίξεων του τουριστικού προϊόντος στην Κύπρο το 2009 και 2010 είχε ως φυσικό επακόλουθο και τη μείωση των εσόδων του Κράτους από τον τουρισμό. Στο γεγονός αυτό συνέβαλε η διεθνής οικονομική κρίση που έπληξε την υφήλιο τις χρονιές αυτές και η οικονομική κρίση που έπληξε την Κύπρο με αποτέλεσμα τη μείωση του εσωτερικού τουρισμού.

Κατά το 2013, η κρίση στην Κύπρο φτάνει στο αποκορύφωμα της, αλλά κάποιες ενέργειες όπως η μείωση των τιμών των τουριστικών προϊόντων, τα τουριστικά πακέτα, οι προσφορές και η διαφήμιση του τόπου μας στο εξωτερικό, κατάφεραν να επηρεάσουν θετικά τον τουρισμό και να τον κρατήσουν σε ένα καλό και σταθερό επίπεδο.

Τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν δείχνουν ότι τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των αφίξεων στην Κύπρο παρέμεινε στάσιμος. Παρόλο που δεν αγγίζει τα ψηλότερα επίπεδα που θα μπορούσε να αγγίξει, εντούτοις, σε σύγκριση και με τα ποσοστά αφίξεων που παρατηρούνται σε άλλες χώρες, ήταν αρκετά ικανοποιητικός για την περίοδο της οικονομικής ύφεσης.

Από την άλλη, το τουριστικό προϊόν από την Αγγλία προς την Κύπρο, που όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί το μεγαλύτερο ποσοστό τουριστών που επισκέπτεται το νησί, δεδομένου ότι η οικονομική κρίση στη Μεγάλη Βρετανία άρχισε να ξεπερνιέται, θα πρέπει να ξεκινήσει να αυξάνεται. Εντούτοις, όπως έδειξαν τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν, ο

αριθμός των Άγγλων τουριστών που επισκέπτεται την χώρας μας σε σχέση με άλλες χρονιές προ πενταετίας περίπου είναι σχετικά μειωμένος. Αυτό το φαινόμενο πρέπει να διερευνηθεί έτσι ώστε να διαφανούν οι λόγοι που έκαναν τους βρετανούς τουρίστες να μην επισκέπτονται την Κύπρο όπως στο παρελθόν.

Όσον αφορά τους Ρώσους τουρίστες, από τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν φαίνεται ότι, τα τελευταία χρόνια άρχισαν να επισκέπτονται την Κύπρο τόσο κατά τη θερινή όσο και κατά τη χειμερινή περίοδο. Όσον αφορά τουρίστες από διάφορες άλλες χώρες, επισκέπτονται την Κύπρο σε μικρότερα ποσοστά, όμως συνεχίζουν περίπου να κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα που βρισκόνταν και πριν από την κρίση.

Το συμπέρασμα είναι ότι τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός στην Κύπρο έμεινε στάσιμος και ίσως να μην ευθύνεται για αυτό εξ ολοκλήρου η διεθνής οικονομική κρίση, αλλά να ευθύνεται και η κρίση που περνά η κυπριακή κοινωνία. Αυτό θα πρέπει να προβληματίσει σοβαρά τους ιθύνοντες και τις αρμόδιες αρχές, ώστε να θέσουν επί τάπητος νέες ιδέες για να προσελκύσουν περισσότερο τουρισμό στο νησί. Πάνω σε αυτό το ζήτημα, ίσως να χρειάζεται να εκπονηθεί εξειδικευμένη επιστημονική μελέτη για το πως θα μπορούσε να βελτιωθεί η εικόνα της χώρας μας και να προβληθεί το τουριστικό μας προϊόν, έτσι ώστε να αποτελεί ελκυστικό προορισμό και να ελκύει περισσότερους τουρίστες κάθε χρόνο. Επιπρόσθετα, πρέπει να ληφθεί υπόψη και το πλήγμα που δέχθηκε η Κύπρος, με την αποκοπή κονδυλίων που αφορούσαν διαφημιστικές καμπάνιες του ΚΟΤ, καθώς και η μη πραγματοποίηση αναπτυξιακών έργων κατά την περίοδο της κρίσης, όπως γήπεδα γκόλφ και διάφορα άλλα έργα όπως για παράδειγμα η περίπτωση «ΧΙΛΤΟΝ» που ναυάγησε.

Εδώ να αναφερθεί ότι, αξιοσημείωτο είναι το φαινόμενο ότι από την έναρξη της πρόσφατης διεθνούς οικονομικής κρίσης το 2008 και μέχρι και το 2012, οι Κύπριοι συνέχισαν να ταξιδεύουν στο εξωτερικό με τους ίδιους ρυθμούς, όπως και πριν την κρίση, με κάποια εγκράτεια τις χρονιά 2012 και 2013. Σε γενικό πλαίσιο όμως, παρά το γεγονός ότι προηγήθηκαν στην Κύπρο, με τα παρεπόμενα της οικονομικής κρίσης και το κούρεμα των καταθέσεων, δεν επηρεάστηκαν τα ταξίδια των Κύπριων προς το εξωτερικό. Παράλληλα, το έτος 2014, παρατηρήθηκε αύξηση στον εξωτερικό τουρισμό από κυπρίους.

Εξάλλου, παγκοσμίως παρατηρείται ότι ο τουρισμός είναι αναπτυσσόμενος σε όλες τις χώρες. Όπως προκύπτει, η πορεία που κατέγραφε από την δεκαετία του 1980 μέχρι και σήμερα, ήταν συνεχώς ανοδική, αν και είχε μικρές μειώσεις στις χρονικές περιόδους που αναφέρθηκαν εξ' αιτίας της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.

Κεφάλαιο 6

Εισηγήσεις

Ο τουρίστας κατά τη διαμονή του στην Κύπρο έχει την ευκαιρία να δοκιμάσει τη μεσογειακή κουζίνα και τα κυπριακά προϊόντα, να ξεναγηθεί σε πολλούς αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία και συνάμα μπορεί να επισκεφθεί την Κύπρο για χαλάρωση, για άθληση όπως ποδηλασία, περπάτημα στη φύση ή για να παίξει γκολφ. Παρόλα αυτά μερικές φορές η τουριστική ζήτηση απευθύνεται σε τουρίστες που αφήνουν χαμηλά εισοδήματα όπως απεικονίζεται και στο μοντέλο των 4S, Sun, Sand, Sea, and Sex (Βαρβαρέσος,2009). Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό ο τουρίστας απλά επιδιώκει 4 σημεία: τον ήλιο, τη θάλασσα-άμμο και ερωτική συνουσία για τις διακοπές του, με όσο πιο χαμηλό κόστος γίνεται. Είναι φανερό ότι δεν ενδιαφέρεται να ξοδέψει χρήματα για ποιοτικό τουρισμό όσον αφορά το περιβάλλον, την επιμόρφωση, την κουλτούρα και την παράδοση, ούτε είναι επίσης διατεθειμένος να παρακολουθήσει ποιοτικά φεστιβάλ ή και εκδηλώσεις.

Έτσι με βάση τα πιο πάνω, πρέπει να υπάρξει επικέντρωση σε αυτά τα τέσσερα σημεία, αλλά και να δοθεί έμφαση και ο ποιοτικός τουρισμός. Εξάλλου πρέπει να υπάρχει συνεχώς στενή συνεργασία όλων των Υπηρεσιών και Οργανισμών της Δημοκρατίας που ασχολούνται με το τουριστικό προϊόν, όπως για παράδειγμα του ΚΟΤ και του ΚΟΑ για τη διοργάνωση διεθνών αθλητικών διαγωνισμών και εκδηλώσεων όπως μαραθώνιους, ποδηλασία, σκί, σκοπευτικούς και άλλους αγώνες που θα προσελκύσουν τουρισμό.

Επιπρόσθετα με τα πιο πάνω, η Κύπρος μπορεί να διοργανώσει διάφορες εκδηλώσεις- και να λάβει μέτρα και δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να υπάρξει εφησυχασμός, αλλά αντιθέτως πρέπει να τεθούν ψηλότεροι στόχοι για προσέλκυση περισσότερων τουριστών, την καλοκαιρινή και ιδιαίτερα την χειμερινή περίοδο.

Εξάλλου, πρέπει να αυξηθούν τα κονδύλια για τον τουρισμό και ειδικά για την προβολή και προώθηση του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου, διότι σε σχέση με προηγούμενα χρόνια είχε εγκριθεί μειωμένο κονδύλι για τον Κ.Ο.Τ. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι ίσως να υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις στα μέτρα που λαμβάνονται για προσέλκυση τουριστών στο νησί. Για αυτό πρέπει να γίνεται ορθή διαχείριση όλων των κονδυλίων και να γίνεται έλεγχος για διασπάθιση δημόσιου χρήματος έτσι ώστε να μην παρουσιάζονται κρούσματα όπως το παρελθόν.(Ο φιλελεύθερος 2014)

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να προβάλλονται περισσότερο μνημεία, αρχαιολογικοί και άλλοι χώροι, υδροπάρκα, διάφορα φυσικά πάρκα, όπως λίμνες και φράκτες, στα οποία ο τουρίστας μπορεί να διασκεδάσει και να χαλαρώσει ολόχρονα και όχι μόνο κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Ένας σύγχρονος τρόπος διαφήμισης και ανέξοδος είναι το διαδίκτυο, μέσω του οποίου πολλοί τουριστικοί πράκτορες ανά το παγκόσμιο πλέον εργάζονται και εξυπηρετούν τους πελάτες τους. Επίσης, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να καταστούν ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για να προβληθεί η Κύπρος χωρίς ιδιαίτερα μεγάλο κόστος. Μπορεί να γίνει διαφήμιση των νέων μαρίνων που ανεγέρθηκαν στη Λεμεσό, καθώς να προβληθούν διάφορα άλλα αναπτυξιακά έργα που έγιναν ή σκοπεύονται να γίνουν.

Περαιτέρω, πρέπει να ξοδευτούν χρήματα για καμπάνιες και ειδικά προγράμματα, τα οποία θα βοηθήσουν τους κύπριους ιδιοκτήτες τουριστικών υποστατικών και καταλυμάτων, ώστε να μπορούν να βρискουν τρόπους για να προσελκύουν από μόνοι τους τουρισμό που θα μένει ευχαριστημένος από την εξυπηρέτησή του και να τους επισκέπτεται ξανά.

Είναι απόλυτα αναγκαίο να διαφυλαχτούν με κάθε τρόπο οι Ρώσοι τουρίστες και να γίνουν προσπάθειες για προσέλκυση ακόμα περισσότερων. Αυτό διαπίστωσε και ο Δήμαρχος Αγίας Νάπας (Δραστικά μέτρα για αντιμετώπιση της κρίσης στον τουρισμό ζητά ο Δήμαρχος Αγίας Νάπας,2015), ο οποίος απηύθυνε έκκληση προς την κυβέρνηση και τους επιχειρηματίες να λάβουν δραστικά μέτρα προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση στον τουρισμό. Υποστήριξε επίσης ότι, η ρωσική αγορά είναι αυτή η οποία ουσιαστικά στήριξε τον κυπριακό τουρισμό καθότι κάλυψε τις συνεχείς μειώσεις άλλων αγορών, όπως της Βρετανικής, της Γερμανικής αλλά και της Σκανδιναβικής.

Ως πρόκληση για τον τόπο περιέγραψε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας την επανεκτίμηση του τουριστικού προϊόντος που προσφέρει η Κύπρος, με γνώμονα την οικολογική ακεραιότητα, την κοινωνική συνοχή και την οικονομική ανάπτυξη (Πρόεδρος Αναστασιάδης: Ο αειφόρος τουρισμός αντιστάθμισμα στην οικονομική κρίση, 2015). Για αυτό θα ήταν ορθό να μελετηθεί το ενδεχόμενο να ζητηθούν κονδύλια από την Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση με την ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων που να τηρούν τα κριτήρια για αγροτουρισμό και πράσινη ανάπτυξη και να εναρμονίζονται με τις περιβαλλοντικές πρόνοιες όπως φωτοβολταϊκά, ανακύκλωση, οικολογικά προϊόντα, με απώτερο σκοπό να επωφεληθούν τα χωριά και ύπαιθρος.

Επιπρόσθετα, ένα επιχορηγημένο πρόγραμμα προς τα ξενοδοχεία ή τουριστικές μονάδες ώστε να προσλαμβάνουν και να εργοδοτούν Κύπριους θα έδινε μια ανάσα στους άνεργους και στα κυπριακά νοικοκυριά ώστε να έχουν ένα εισόδημα και να μπορούν ξοδέψουν από την πλευρά τους χρήματα για εσωτερικό τουρισμό.

Ωστόσο, θα ήταν πολύ θετικός παράγοντας για προσέλκυση τουρισμού η ανέγερση Ξενοδοχείου τύπου «casino resort» μετά από τη ψήφιση της σχετικής Νομοθεσίας. Όπως προκύπτει σε αυτό θα μπορούσε να «επενδύσει» ο πλούσιος τουρίστας αλλά ακόμα και ο τουρίστας της μεσαίας τάξης, ο οποίος θα επισκεπτόταν το νησί για να το συνδυάσει με ψυχαγωγία και αναψυχή, χωρίς να αναγκάζεται να επισκέπτεται τα καζίνο των κατεχόμενων, με αποτέλεσμα να χάνονται αρκετά χρήματα (24h.com.cy,2013). Καλό όμως θα είναι να θεσπιστούν και κάποιοι περιορισμοί για το καζίνο που αφορούν τυχόν αλόγιστη χρήση.

Από έρευνες που έγιναν φαίνεται ότι, οι προϋποθέσεις για τους περισσότερους τουρίστες ήταν και εξακολουθούν να είναι η ασφάλεια και η ησυχία στον τόπο προορισμού τους (Holcomb και Pizam, 2006 Avraham και Ketter, 2008). Πολλές έρευνες καταδεικνύουν ότι ο αυξημένος κίνδυνος σε μια περιοχή είναι αυτός που χαλάει τη φήμη της ως τουριστικός προορισμός, Dimanche και Lepetic (1999) Ferreira, Harmse, (2000), Holcomb, Pizam, Kozak (2006). Έτσι, προκύπτει και είναι απαραίτητο όταν το απαιτούν οι συνθήκες, να συσταθεί ο θεσμός της τουριστικής αστυνομίας με εξειδικευμένο προσωπικό, με κύριο

μέλημά του την άμεση εξυπηρέτηση των τουριστών. Έτσι ο τουρίστας θα αισθάνεται περισσότερη ασφάλεια και άνεση καθ' όλη τη διάρκεια των διακοπών του.

Εξάλλου, οι εταιρείες που ασχολούνται με μέσα μαζικής μεταφοράς, όπως λεωφορεία και ταξί θα πρέπει να έχουν μειωμένα κόστη διακίνησης των τουριστών με πιο συχνά και αξιόπιστα δρομολόγια. Με αυτό το μέτρο ο τουρίστας θα μπορεί να οργανώσει τις διακινήσεις του με εύκολο και ανέξοδο τρόπο, όπως γίνεται σε άλλες σύγχρονες χώρες.

Τέλος, μια πιθανή λύση στο κυπριακό πολιτικό πρόβλημα και επανένωση της Κύπρου, είναι αναμενόμενο ότι θα οδηγήσει σε αναδόμηση ξενοδοχειακών μονάδων στην Αμμόχωστο, τη Λευκωσία και Κερύνεια κυρίως και θα προσέλκυε περισσότερα εκατομμύρια τουρίστες.

Κεφάλαιο 7

Επίλογος

Η Κύπρος, ως το τρίτο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου αποτελεί μια σύγχρονη χώρα με απέραντη φυσική ομορφιά, αφού συνδυάζει βουνό και θάλασσα και άπειρο κάλλος, με μακράιωνη ιστορία, που μετρά περίπου 11.000 χρόνια.

Τα πολιτιστικά στοιχεία που μπορεί να γνωρίσει ο τουρίστας κατά την παραμονή του στο φιλόξενο νησί είναι πάρα πολλά και μπορεί να επισκεφθεί την Κύπρο ολόχρονα και να συνδυάσει επιμόρφωση και ψυχαγωγία με χαλάρωση και ξεκούραση. Οι περισσότεροι τουρίστες καταφθάνουν στην Κύπρο κατά τη θερινή περίοδο, προφανώς για τον ήλιο και την θάλασσα, όμως παρόλα αυτά, στο νησί μπορεί κάποιος να βρει πολύ ζεστό κλίμα το Καλοκαίρι, όπως και πολύ κρύο το Χειμώνα. Το σημαντικότερο από όλα όμως είναι ότι η Κύπρος θεωρείται ασφαλής προορισμός και αποτελεί ένα ελκυστικό προορισμό για τουρίστες κυρίως προερχόμενους από τις χώρες της Ευρώπης και τη Ρωσία.

Η Κύπρος είναι σχετικά ελκυστικός προορισμός, όμως υπάρχουν χώρες όπως η Ελλάδα, η Τουρκία, η Μάλτα, η Ιταλία που μπορούν να προσφέρουν ίδιες ή και καλύτερες υπηρεσίες. δεδομένο πλέον είναι ότι ο τουρίστας διαμέσου των σύγχρονων μέσων αξιολόγησης τουριστικών προορισμών όπως το διαδίκτυο, μπορεί πολύ εύκολα να συγκρίνει τιμές και είναι λογικό να διαλέξει να επισκεφθεί με το ίδιο κόστος ίσως το φτηνότερο προορισμό ή μια χώρα η οποία θα του προσφέρει ακόμα και περισσότερα από ότι η Κύπρος. Αυτό όμως θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τους αρμόδιους, οι οποίοι μπορούν να λάβουν μέτρα.

Δεν πρέπει όμως να παραβλέπεται και το γεγονός ότι, η Κύπρος είναι μια μικρή χώρα και σημαντικό ποσοστό της είναι υπό τουρκική κατοχή με οδοφράγματα και διαχωρισμό του

νησιού και αυτό οδηγεί σε σοβαρές αδυναμίες στην ελεύθερη διακίνηση, ενώ υπάρχει και μεγάλος ανταγωνισμός από την κατεχόμενη πλευρά, η οποία φαίνεται να είναι και πιο φθηνός προορισμός. Ο τουρίστας αφού περάσει τους σχετικούς ελέγχους στα Οδοφράγματα μπορεί να επισκεφθεί το κατεχόμενο Βόρειο μέρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ή μπορεί κάλλιστα να επιλέξει να κάνει εξ' ολοκλήρου τις διακοπές του εκεί. Με αυτό τον τρόπο τα έσοδα τα επωφελείται το Ψευδοκράτος που έχει υπό τον έλεγχο του τις περιοχές αυτές.

Επίσης, ένα άλλο σημείο που θα πρέπει να υπογραμμιστεί είναι ότι η Κύπρος αποτελεί κατ' εξοχήν θερινό προορισμό και έχει έντονο πρόβλημα εποχικότητας κατά τη χειμερινή περίοδο. Αυτό συμβαίνει ίσως διότι δεν υπάρχουν πολλές δραστηριότητες για τον τουρίστα ή γιατί δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα η σωστή προβολή όπως για σκι, κυνήγι, ψάρεμα, ποδηλασία, ορειβασία, περπάτημα, θρησκευτικό τουρισμό, επίσκεψη μουσείων, γκόλφ και άλλα.

Όπως αναφέρθηκε όμως και προηγουμένως ερώτημα επηρέασε η διεθνής οικονομική κρίση τον κυπριακό τουρισμό απαντάται θετικά διότι επηρέασε τις αφίξεις των τουριστών το 2009 και σε μικρότερο βαθμό το 2010. Ενώ από το 2011 όμως μέχρι και σήμερα, ο τουρισμός παραμένει στα ίδια επίπεδα ανά έτος, δηλαδή κοντά στα 2,400 εκατομμύρια και όπως αποδεικνύεται, θα μπορούσε να ήταν ακόμα παραπάνω, αν δεν εμφανιζόταν η οικονομική ύφεση. Ταυτόχρονα, όπως προκύπτει από την διατριβή αυτή ότι, το χρονικό διάστημα της πρόσφατης οικονομικής κρίσης επηρεαστήκαν και τα έσοδα από τον τουρισμό. Σε σύγκριση με το 2008 που έφτασαν σχεδόν το 1.800 δις, ξαφνικά το 2009 υπήρξε απότομη μείωση και καταγράφηκε αρνητικό ρεκόρ, αφού έκαναν βουτιά στα 1.429 δις, ενώ το 2010 ήταν περίπου λίγο περισσότερα. Ευτυχώς το 2013 υπήρξε καταγραφή ρεκόρ στα έσοδα, αφού ξεπέρασαν τα 2,082 δις. Ανάλογη πορεία ακολουθήθηκε και το 2014 αφού συνέχισαν να ξεπερνούν τα 2 δις.

Οι φοιτήτριες Χριστοδούλου Ι. και Χαραλάμπους Ε, σε μελέτη τους για τον τουρισμό στην Κύπρο, περιληπτικά αναφέρουν ότι, το ντόμινο των εξελίξεων στην παγκόσμια οικονομία δεν επηρέασε μόνο την τουριστική κίνηση, αλλά και την ίδια τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων του κλάδου. Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξε και η φοιτήτρια

Αντωνίου Α. στη πτυχιακή της εργασία με θέμα "Η ανατομία του Κυπριακού Τουρισμού", το 2010. Αναλυτικότερα αναφέρει ότι, η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει σίγουρα επηρεάσει την Κύπρο και ιδιαίτερα την Πάφο ως τουριστικό προορισμό. Οι επιπτώσεις είναι εμφανείς σε όλους σχεδόν τους τομείς.

Είναι απαραίτητο να σημειωθεί εδώ ότι, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας αυτής, υπήρξε γενικότερη ύφεση στο διεθνή τουρισμό, η οποία ξεκίνησε κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008, με τις συνέπειες να γίνονται αισθητές στον κλάδο το 2009 (Πατσουράτης, 2009). Η ύφεση συνεχίστηκε και το 2010 για τις περισσότερες χώρες και πιο συγκεκριμένα για την Ελλάδα, τη Μάλτα, τη Γερμανία και το Ισραήλ, κάτι που αναλύθηκε πιο πάνω. Έτσι, συμπεραίνεται ότι η μείωση των τουριστών και γενικότερα ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης στον τουριστικό τομέα, δεν επηρέασε μόνο την Κύπρο αλλά και τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου.

Εδώ όμως αξίζει να σημειωθεί ότι, δεν ευθύνεται εκατόν της εκατόν η οικονομική κρίση για την κρίση στην τουριστική βιομηχανία τόσο στην Κύπρο, όσο και διεθνώς, αλλά πρέπει να συμπεριληφθούν υπόψη και άλλοι παράγοντες που ίσως διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο. Κάποιοι από αυτούς είναι η διεθνής τρομοκρατία, οι εμπόλεμες καταστάσεις και πολιτική αστάθεια σε κοντινές χώρες, οι διάφορες ασθένειες που εμφανίζονται κατά καιρούς όπως η γρίπη των πτηνών, ο ιός H1N1 και αλλά που ίσως να έβαλαν σε δευτέρες σκέψεις κάποιους, οι οποίοι πιθανόν να ήθελαν να ταξιδέψουν εκτός των συνόρων της χώρας τους και τα σχέδια τους ματαιώθηκαν.

Συμπερασματικά, ο τουρισμός είναι ένας από τους πιο αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας, τόσο σε απόλυτους όσο και σε σχετικούς όρους. Οι επιδράσεις του σε άλλους τομείς της οικονομίας είναι πολλαπλασιαστικές και συμβάλλει στη συνολική οικονομική ανάπτυξη των χωρών, όμως η οικονομική κρίση αποτέλεσε ένα μεγάλο πλήγμα στον παγκόσμιο τουρισμό.

Όσον αφορά τον κυπριακό τουρισμό, παρά την οικονομική ύφεση, τα τελευταία τρία χρόνια δόθηκαν ενθαρρυντικά μηνύματα, αφού τα έσοδα από τον τουρισμό ανήλθαν στα 2

δισεκατομμύρια, παρόλο που οι αφίξεις όπως προαναφέρθηκε, μειώθηκαν κατά μέσο στα 2.440 εκατομμύρια τα τελευταία τρία χρόνια. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι οι τουρίστες που καταφθάνουν στο νησί ξοδεύουν απρόσκοπτα. Εξίσου όμως σημαντικό είναι ότι και η αύξηση των τουριστών από τη Ρωσία συνεπάγεται και μεγάλο ποσοστό χρημάτων που αφήνουν στο νησί, σε αναλογία με τουρίστες που προέρχονται από άλλες χώρες.

Τη Κύπρο επισκέπτονται εκατομμύρια τουρίστες, ειδικότερα κατά την καλοκαιρινή περίοδο και στόχος είναι να αυξηθούν οι επισκέπτες της ακόμα παραπάνω. Η πρόκληση για τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων παραμένει, καθώς υπάρχει ένα δίλημμα ως προς το είδος των τουριστών που θα πρέπει να προσελκύσουν έτσι ώστε τα οφέλη που προκύπτουν από τον τουρισμό είναι μεγαλύτερες από τις απώλειες (Σπανού, 2006). Ως εκ τούτου, θα ήταν σοφό να ληφθούν υπόψη νέοι τρόποι προσέλκυσης τουριστών που εφαρμόζονται και σε άλλες χώρες με επιτυχία και ο κυπριακός τουρισμός να ξεπεράσει κατά πολύ τη λαμπρή τριετία 2000-2002 το συντομότερο δυνατό και κατ' επέκταση η Κύπρος να εξέλθει σύντομα από την οικονομική κρίση.

Γενική θετική αναφορά για τον κυπριακό τουρισμό είναι ότι, σε πανευρωπαϊκή έρευνα που διεξήχθη, η Κύπρος κατατάσσεται δεύτερη ανάμεσα στις τουριστικές αφίξεις ανά κάτοικο. (Eurostat, Average expenditure, 2014). Όσον αφορά τομείς όπως, η διαμονή και ο επισιτισμός, η Κύπρος κατατάσσεται πρώτη από όλες τις χώρες με ποσοστό 7,8%. Επίσης, κατατάσσεται πρώτη στα έσοδα του τουρισμού ως τα ψηλότερα σε σχέση με το ποσοστό του ΑΕΠ με ποσοστό 11,4%. Την πρώτη θέση καταλαμβάνει και σχετικά με τα έσοδα του τουρισμού ανά κάτοικο με 2,500 ευρώ.

Ελπιδοφόρο και με προοπτική είναι επίσης ότι, κατά το πρώτο τετράμηνο του 2015 έφτασαν στην Κύπρο 391.483 τουρίστες, αριθμός αυξημένος κατά 13,7% σε σύγκριση με πέρσι. Η εν λόγω εικόνα δημιουργεί θετικές προοπτικές για το υπόλοιπο του έτους και δη για την καλοκαιρινή περίοδο (Τουρισμός - Εστίαση σε πέντε αγορές στηρίζεται ο τουρισμός). Κλείνοντας, η Τρόικα εξακολουθεί να πιστεύει ότι η τουριστική βιομηχανία της Κύπρου μπορεί να ρυμουλκήσει την οικονομία έξω από την κρίση, δήλωσε ο Πρόεδρος του Παγκύπριου Συνδέσμου Ξενοδόχων (ΠΑΣΥΞΕ) Χάρης Λοϊζίδης άρα επομένως στηρίζει τις προσπάθειες του ΚΟΤ και όλων των εμπλεκόμενων φορέων και βασίζονται στον

κυπριακό τουρισμό ο οποίος είναι σαν μάννα εξ' ουρανού. Ομολογουμένως, ο τουρισμός είναι ένα από τα ατού που έχει η Κύπρος και είναι εντυπωσιακή η ανοδική πορεία από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας για αυτό πρέπει να διαφυλαχτεί ως κόρη οφθαλμού.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ανδρέου,Ε &Ανδριώτης,Κ,(2012), Διεθνής οικονομική κρίση και κυπριακός τουρισμός

Αντουνα,Μ ,ΚΥΠΕ,(2015),Ντόμινο αλλαγών στη δομή και ψυχολογία της κυπριακής κοινωνίας λόγω οικονομικής κρίσης

Αντωνίου,Α,(2010), Η ανατομία του κυπριακού τουρισμού Πτυχιακή εργασία Τ.Ε.Ι,

Ομοσπονδία εργολάβων οικοδομών Κύπρου,(2013), Εργολήπτης, τεύχος 131

Κουφάρης, Γ,(2011)«Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές».

Περιοδικό Χρήμα, (2010)Ιανουάριος-Φεβρουάριος

Κ.Ο.Τ Η Στρατηγική Τουρισμού(2011-2015)

, Τμήμα εργασίας, (2014) Παρατηρητήριο αγοράς εργασίας

Παρατσιώκας,Ν, Danchev ,S, Τσακανίκα,Α,(2011)Η επίδραση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία,

Πασιαρδής,Π , Νεάρχου,Π, Μιτσής,Π&Παντελή,Π (2002), Παραγωγικότητα, Τιμή Και Ποιότητα Του Κυπριακού Τουριστικού Προϊόντος: Σύγκριση Με Άλλες Μεσογειακές Χώρες

Ζιμπίδου,Ι&Σολκίδης Α,(2010) Η οικονομική κρίση στον τουρισμό

Υπουργείο Οικονομικών Κύπρου (2009),Ετήσια Έκθεση

Αγγλόφωνη Βιβλιογραφία

Chen, S. & Ravallion, M (2009), "The impact of the global financial crisis on the world's poorest

Jacker, J & Sprengler, E, (2015), Asymmetric crisis in Europe and possible futures

Kapiki, T, (2012), The Impact of Economic Crisis on Tourism and Hospitality: Results from a Study in Greece

Kokkinos, M & Kapardis, A, (2014), The Impact Of Tourism On Crime In Cyprus

Roland Conrady & Kartin Buck, (2010) Trends and Issues in Global Tourism

UNWTO, (2014) edition world tourism highlight

World Tourism Organization (2013), Economic Crisis, International Tourism Decline and its Impact on the Poor

Πηγές Διαδικτύου

Βαρβαρεσσος, Σ, 2009 ημερίδα : διεθνής οικονομική κρίση και τουρισμός και Η Εφαρμογή του Μοντέλου του Ford στον Διεθνή Τουρισμό
http://cris.teiep.gr/jspui/bitstream/123456789/1242/1/epiteyxosl6_006.pdf, Πρόσβαση: 27 Μαρτίου, 2015

ΕΛ.ΣΤΑΤ, (2013) http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-hemes?p_param=A2001 http://www.eot.gr/sites/default/files/files_basic_pages/ELSTAT_2013.pdf, Πρόσβαση: 28 Μαρτίου, 2015

Ε.Ο.Τ, Ελλάδα από 14 εκ το 2008 πάει στα 21 το 2014.<http://gnto.gov.gr/el/%CE%>,
Πρόσβαση: 28 Μαρτίου, 2015

Ο φιλελεύθερος (2014) Έκθεση Λακκοτρύπη: «Ανορθόδοξη διαχείριση» κονδυλίων ΚΟΤ,
<http://www.philenews.com/el-gr/top-stories/885/228199/ekthesi-lakkotrypi-anorthodoxi-diacheirisi-kondyليون-kot> Πρόσβαση: 18 Μαρτίου, 2015

Παπαδημητριου,Δ, Νικηφορος,Μ και Zezza, G (2013) Οικονομική κρίση και πολιτικές λιτότητας στην Ελλάδα <http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/04/files/policy-brief-6.pdf>, Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Πρεσβεία της Κύπρου στο Μεξικό-Τουρισμός στην Κύπρο – Γενικές Πληροφορίες
http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_mexico.nsf/mex16_gr/mex16_gr?OpenDocument, Πρόσβαση: 20 Μαρτίου, 2015

Το Βήμα(2013) Κύπρος: Στο 47,5% το κούρεμα των καταθέσεων άνω των 100.000 ευρώ,
<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=524123>, Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Antliwo (2015) Δραστικά μέτρα για αντιμετώπιση της κρίσης στον τουρισμό ζητά ο δήμαρχος Αγίας Ναπας.
<http://www.antliwo.com/news/cyprus/article/196865/drastika-metra-gia-adimetopisi-tis-krisis-ston-tourismo-zita-o-dimarhos-agias-napas>,
πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Eurostat (2014) Average expenditure per inbound trip by residents from other EU-28,
<http://ec.europa.eu/eurostat/statistics>, Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Foreignaffairs.gr(2013), Ιωάννου, Χ και Αιμιλιανίδης, Α Πώς και γιατί η Κύπρος βυθίστηκε στην κρίση,
<http://foreignaffairs.gr/articles/69205/xristina-ioannoy-kai-axilleas-aimilianidis/pos-kai-giati-i-kypros-bythistike-stin-krisi?page=show#> Πρόσβαση: 05 ΜΑΪΟΥ, 2015

Global issues (2013), global financial crisis
[Http://www.globalissues.org/article/768/global-financial-crisis2013](http://www.globalissues.org/article/768/global-financial-crisis2013), Πρόσβαση:06
Μαρτίου

In.gr,(2014)Ένταλμα σύλληψης υπό αναστολή σε βάρος Βγενόπουλου στην
Κύπρο,<http://news.in.gr/greece/article/?aid=1231321284>, Πρόσβαση: 28 Μαρτίου, 2015

Investopedia,Case Study: The Collapse of Lehman Brothers
,<http://www.investopedia.com/articles/economics/09/lehman-brothers-collapse.asp>,
Πρόσβαση:06Μαρτίου

Kathimerini (2014), Τρεις νέες συλλήψεις για το σκάνδαλο
ΣΑΠΑ, <http://www.kathimerini.com.cy>, Πρόσβαση: 27 Μαρτίου, 2015

Malta International tourism, <http://www.indexmundi.com/facts/malta/international-tourism>,
Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Megaγεγονότα, Παράδεισος" για Ρώσους ολιγάρχες,
<http://www.megatv.com/megagegonota/article.asp?catid=27370&subid=2&pubid=30773608>,Πρόσβαση: 16 ΜΑΪΟΥ, 2015

Naftemporiki.gr, Οικονομία αγορές, ευρώ-Στερλίνα, <http://www.naftemporiki.gr/finance/quote/eurgbp/euro-sterlina?tab=4&mode=2>, Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

newsbomb (2015),Αυτές είναι οι ποινές για το σκάνδαλο της
Δρομολαξιάς, <http://www.newsbomb.gr/kypros/story/540664/aytes-einai-oi-poines-gia-to-skandalo-tis-dromolaxias> ,Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Newsit (2015), Πρόεδρος Αναστασιάδης: Ο αιεφόρος τουρισμός αντιστάθμισμα στην
οικονομική κρίση, http://www.newsit.com.cy/default.php?pname=Article&art_id=153753,

Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Protothema.gr(2013),Τρόικα προς Κύπρο: Ο τουρισμός θα σας βγάλει από τη κρίση, <http://www.protothema.gr/economy/article/324564/troika-pros-kupro-o-tourismos-tha-sas-vgalei-apo-tin-krisi>, Πρόσβαση: 30 Μαρτίου, 2015

Sete.Gr, (2014) Ορισμοί Στατιστικών Τουρισμού, http://sete.gr/_fileuploads/basic_tourism_terminology/OrismoisStatistikonTourismou.pdf
Πρόσβαση: 30 Μαρτίου, 2015

Sigmalive,Μελετούν τις επιπτώσεις από τη μείωση τουρισμού από Ρωσία ,<http://www.sigmalive.com/news/> Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Sigmalive,(2015)Τουρισμός - Εστίαση Σε πέντε αγορές στηρίζεται ο τουρισμός, <http://www.sigmalive.com/inbusiness/news/business/travel-tourism/se-pente-agores-sthrizetai-o-toyrismos>, Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

Sigma live, Σκεύη Στάυρου,(2009) Συνεχίζονται οι επαφές με Κατάρ για επενδύσεις, www.sigmalive.com/archive/simerini/business/news/124693 Πρόσβαση: 05 ΜΑΪΟΥ, 2015

The economist ,The effects of the financial crisis. <http://www.economist.com/news/schoolsbrief/21584534-effects-financial-crisis-are-still-being-felt-five-years-article>, Πρόσβαση:6 Μαρτίου, 2015

Tourism-Germany-2014.pdf, https://www.germany.travel/media/pdf/dzt_marktforschung/GNTB-Incoming, Πρόσβαση: 06Μαρτίου, 2015

Tourism in Israel 1990-2011,www1.cbs.gov.il/www/statistical/touris2011e.pdf
Πρόσβαση: 05 ΜΑΪΟΥ, 2015

Tourism in Malta - Statistical Report (2014 Edition)<http://www.mta.com.mt/research>,
Πρόσβαση: 05 ΜΑΪΟΥ, 2015

Wikibooks, Η βαθιά οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα την τελευταία 5-ετία
<http://el.wikibooks.org/wiki/%>, Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

wikibooks, Οικονομική κρίση. Αιτίες και αποτελέσματα,<http://el.wikibooks.org/wiki/%>,
Πρόσβαση: 26 Μαρτίου, 2015

worldbank, International tourism, number of arrivals,
<http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?page=1>, Πρόσβαση: 04 ΜΑΪΟΥ, 2015

World Tourism Organization UNWTO, <http://www2.unwto.org/content/why-tourism>
Πρόσβαση: 02 Μαρτίου, 2015

Ynetnew.(2013),Record year for incoming
tourismisrael<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L>, Πρόσβαση: 16 Μαρτίου, 2015

24h.com.cy,2013,Ολοκληρώθηκε το 2ο Συνέδριο "CasinoInCyprus-Αντίστροφη
Μέτρηση <http://www.24h.com.cy/society/item/43875-casino-in-Cyprus-i-antistrofi-metrisi.html>, Πρόσβαση: 02 Μαρτίου, 2015